

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувач кафедри,
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Удосконалення обліку і контролю основних засобів для потреб
управління на підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Надія ЄМЧУК

Науковий керівник,
д.н.держ.упр., професор

Ігор ПРИХОДЬКО

науковий ступінь, посада

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____ Ольга ГУБАРИК

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ**Ємчук Надії Олександрівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення обліку і контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві**Науковий керівник:** Приходько Ігор Павлович, д.н.держ.упр., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від 7 жовтня 2025 року № 2995**2. Термін подання здобувачем роботи:** 5 грудня 2025 р.**3. Вихідні дані до роботи:** фахові статті за темою дослідження, нормативні акти щодо обліку і контролю основних засобів на підприємстві, фінансова звітність приватного підприємства «АГРО ДІМ-К» Синельниківського району Дніпропетровської області**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**Вступ. Теоретичні основи обліку і контролю основних засобів для потреб управління. Практичні аспекти обліку основних засобів на підприємстві. Удосконалення контролю основних засобів на підприємстві. Висновки.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Узагальнення сутності основних засобів на підприємстві. Узагальнення класифікаційних ознак основних засобів. Облік і контроль основних засобів як інструмент управління підприємством. Нормативне регулювання обліку і контролю основних засобів на підприємстві. Структура майна та джерел його утворення ПП «АГРО ДІМ-К». Динаміка доходів, витрат і чистого фінансового результату ПП «АГРО ДІМ-К». Динаміка показників фінансової стійкості ПП «АГРО ДІМ-К». Динаміка показників ліквідності ПП «АГРО ДІМ-К». Структура та компетенції бухгалтерської служби ПП «АГРО ДІМ-К». Схема обліку основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К». Пропоновані напрямки комплексного удосконалення обліку основних засобів для досліджуваного ПП «АГРО ДІМ-К». Пропонована форма управлінського звіту про руху основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К». Перелік контрольних процедур ПП «АГРО ДІМ-К» щодо наявності, руху стану та ефективності використання основних засобів. Динаміка надходження, вибуття та вартості

основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К». Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К». Аналітичний звіт про ефективність використання основних засобів. Пропонований алгоритм контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві. Відомість контролю основних засобів для управлінських потреб.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні основи обліку і контролю основних засобів для потреб управління	Березень - квітень - травень 2025р.	
2.	Організаційно-економічна характеристика діяльності досліджуваного підприємства	Травень - червень 2025р.	
3.	Практичні аспекти обліку основних засобів на підприємстві	Липень - серпень 2025р.	
4.	Удосконалення контролю основних засобів на підприємстві	Вересень - жовтень 2025р.	
5.	Вступ	Листопад 2025р.	
6.	Висновки	Листопад 2025р.	
7.	Оформлення роботи	Грудень 2025р.	

Здобувач _____
(підпис)

_____ Надія ЄМЧУК _____
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

_____ Ігор ПРИХОДЬКО _____
(прізвище та ініціали)

Зміст

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ	10
1.1. Економічна сутність та класифікація основних засобів на підприємстві	10
1.2. Роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством	16
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні	19
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності досліджуваного підприємства	25
2.2. Організація облікової роботи та функціонування бухгалтерської служби досліджуваного підприємства	34
2.3. Стан обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві	37
2.4. Напрямки удосконалення обліку основних засобів для потреб управління на підприємстві	40
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	49
3.1. Стан контрольних заходів на досліджуваному підприємстві	49
3.2. Аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві	52
3.3. Напрями удосконалення контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві	58
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	81

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення обліку і контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві»

Кваліфікаційна робота містить: 81 с., 9 рис., 9 табл., 1 додаток, 55 літературних джерел.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є процеси обліку, контролю та управління основними засобами на підприємстві, що включають їх придбання, експлуатацію, модернізацію, списання та оцінку ефективності використання.

Предметом кваліфікаційного дослідження є методи, форми та інструменти організації обліку і контролю основних засобів, які забезпечують задоволення управлінських потреб підприємства та підвищення ефективності прийняття рішень щодо використання активів.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю основних засобів на підприємстві з метою забезпечення ефективного управління ними та оптимізації використання наявних ресурсів.

Методи дослідження – метод аналізу та синтезу, метод порівняння та статистичні методи, спостереження та аналіз первинних даних, системний підхід.

Досліджено економічну сутність та класифікацію основних засобів на підприємстві, визначено роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством, проаналізовано нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні. Надано організаційно-економічну характеристику діяльності досліджуваного підприємства; досліджено організацію облікової роботи та функціонування бухгалтерської служби досліджуваного підприємства; оцінено стан обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві, розроблено напрямки удосконалення обліку основних засобів для потреб управління на підприємстві. Оцінено стан контрольних заходів на досліджуваному підприємстві; досліджено аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві; запропоновано напрями удосконалення контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві.

Результати впроваджені в діяльність ПП «АГРО ДІМ-К» Синельниківського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, УПРАВЛІННЯ, УДОСКОНАЛЕННЯ, ПІДПРИЄМСТВО

ABSTRACT

Topic: «Improving accounting and control of fixed assets for the needs of enterprise management»

The qualification work contains: 81 p., 9 fig., 9 tables, 1 application 55 literary sources.

The object of the qualification research is the processes of accounting, control and management of fixed assets at the enterprise, including their acquisition, operation, modernization, write-off and assessment of the effectiveness of use.

The subject of the qualification research is the methods, forms and tools of organizing accounting and control of fixed assets, which ensure the satisfaction of the management needs of the enterprise and increase the efficiency of decision-making regarding the use of assets.

The purpose of the qualification work is to develop scientific and methodological approaches and practical recommendations for improving accounting and control of fixed assets at the enterprise to ensure their effective management and optimize the use of available resources.

Research methods - analysis and synthesis method, comparison method and statistical methods, observation and analysis of primary data, systematic approach.

The economic essence and classification of fixed assets at the enterprise were studied, the role of accounting and control of fixed assets in the enterprise management system was determined, and the regulatory and legal regulation of accounting and control of fixed assets in Ukraine was analyzed. The organizational and economic characteristics of the activities of the studied enterprise were provided; the organization of accounting work and the functioning of the accounting service of the studied enterprise were studied; the state of accounting for fixed assets at the studied enterprise was assessed, directions for improving accounting for fixed assets for the needs of management at the enterprise were developed. The state of control measures at the studied enterprise was assessed; the analytical tools of the fixed assets control system at the enterprise were studied; directions for improving control of fixed assets for the needs of management at the enterprise were proposed.

The results were implemented in the activities of PE "AGRO DIM-K" of the Synelnyk district of the Dnipropetrovsk region.

KEYWORDS

ACCOUNTING, CONTROL, FIXED ASSETS, MANAGEMENT, IMPROVEMENT, ENTERPRISE

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблематика удосконалення обліку і контролю основних засобів для потреб управління завжди перебувала в центрі уваги науковців і практиків бухгалтерського та управлінського обліку. Традиційні методи обліку, які орієнтуються переважно на зовнішню звітність, не завжди задовольняють потреби оперативного управління, що робить питання вдосконалення облікових процедур особливо актуальним. Сьогоднішні економічні умови, що характеризуються обмеженістю фінансових ресурсів, підсилюють потребу в раціональному використанні наявних активів і ефективному плануванні їх оновлення. В умовах недостатнього фінансування придбання нових основних засобів, здатність підприємства контролювати та оптимізувати експлуатацію наявного майна стає критично важливою.

Актуальність цієї теми також зумовлена розвитком інформаційних технологій, які дозволяють автоматизувати облік та забезпечити оперативний доступ до аналітичних даних. Наукове осмислення проблеми дозволяє формувати методологічні підходи, що поєднують бухгалтерський і управлінський облік, забезпечуючи прозорість і точність інформації для прийняття рішень. Питання контролю та моніторингу стану основних засобів також набуває нового значення у контексті управління ризиками та підвищення ефективності виробничих процесів. Впровадження сучасних методів обліку і аналітики дозволяє підприємствам не лише оптимізувати витрати на ремонт і обслуговування, а й обґрунтовано планувати капітальні інвестиції. Усе це підкреслює актуальність теми дослідження, адже вона поєднує науковий інтерес з реальними потребами сучасного бізнесу. Таким чином, удосконалення обліку і контролю основних засобів є необхідною умовою підвищення ефективності управління підприємством і забезпечення його фінансової стабільності.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю основних засобів на підприємстві з метою забезпечення ефективного управління ними та оптимізації використання наявних ресурсів.

Для досягнення мети поставлено і виконано наступні завдання:

- дослідити економічну сутність та класифікацію основних засобів на підприємстві;
- визначити роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності досліджуваного підприємства;
- дослідити організацію облікової роботи та функціонування бухгалтерської служби досліджуваного підприємства;
- оцінити стан обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві;
- розробити напрямки удосконалення обліку основних засобів для потреб управління на підприємстві;
- оцінити стан контрольних заходів на досліджуваному підприємстві;
- дослідити аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві;
- запропонувати напрями удосконалення контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процеси обліку, контролю та управління основними засобами на підприємстві, що включають їх придбання, експлуатацію, модернізацію, списання та оцінку ефективності використання.

Предметом дослідження є методи, форми та інструменти організації обліку і контролю основних засобів, які забезпечують задоволення

управлінських потреб підприємства та підвищення ефективності прийняття рішень щодо використання активів.

Методи дослідження. У дослідженні були застосовані комплексні наукові та практичні методи, кожен з яких використовувався для досягнення конкретних цілей. Зокрема, метод аналізу та синтез дозволив вивчити існуючі підходи до обліку і контролю основних засобів, систематизувати наукові джерела та виділити основні напрямки удосконалення. Метод порівняння та статистичні методи використовувалися для аналізу результатів діяльності досліджуваного підприємства. Емпіричні методи, зокрема спостереження та аналіз первинних даних, забезпечили реальне оцінювання стану обліку основних засобів на підприємстві та виявлення слабких місць у процесах контролю. Системний підхід дозволив розробити пропозиції щодо інтеграції обліку і управлінських процесів як інструментарію оперативного контролю та планування. Усі методи у сукупності дозволили поєднати теоретичні знання з практичними рішеннями, забезпечуючи комплексний підхід до управління основними засобами.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розробці інтегрованого підходу до обліку і контролю основних засобів, що поєднує бухгалтерські та управлінські методи для підвищення ефективності прийняття рішень щодо використання активів підприємства. В кваліфікаційній роботі наукова новизна результатів дослідження полягає в наступному:

удосконалено

- інформаційно-аналітичне забезпечення управління основними засобами шляхом розробки форми управлінського звіту про рух основних засобів (надходження, вибуття, переміщення), що дає змогу оперативно відстежувати зміни у структурі технічного парку, приймати обґрунтовані рішення щодо перерозподілу, оновлення чи списання техніки та підвищувати ефективність використання виробничих потужностей підприємства;

- аналітичне забезпечення управління основними засобами шляхом розробки форми звіту про ефективність використання сільськогосподарської техніки, що узагальнює дані про завантаження, коефіцієнт використання та фінансову віддачу активів, дозволяє своєчасно виявляти малоефективні або надлишкові засоби, обґрунтовувати рішення щодо їх перерозподілу, модернізації чи вибуття, а також підвищувати продуктивність та раціональність інвестицій у технічний парк підприємства;

набуло подальшого розвитку

- методичне забезпечення контролю основних засобів шляхом розробки алгоритму та відомості контролю, що інтегрують дані про фізичний стан, завантаження, фінансову ефективність та документальне оформлення активів. Це дозволяє своєчасно виявляти неефективні або надлишкові засоби, планувати їх оптимальне використання, модернізацію або вибуття, підвищувати продуктивність технічного парку та забезпечувати оперативне та обґрунтоване прийняття управлінських рішень.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати кваліфікаційного дослідження стали основою для доповіді на VI Всеукраїнській науково - практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти» (м. Дніпро, УДУНТ, 27 листопада 2025 р.).

Публікації. Окремі результати кваліфікаційного дослідження стали основою для 2 наукових праць: 1 наукової статті у фаховому журналі у співавторстві (внесок автора полягає в описі порядку подання даних про наявні основні засоби як об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням або через які провадиться діяльність, до Державної податкової служби) та 1 тези доповідей на науково-практичній конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

з 55 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 81 сторінку комп'ютерного тексту, робота містить 9 таблиць та 9 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

1.1. Економічна сутність та класифікація основних засобів на підприємстві

Основні засоби є однією з ключових категорій майна підприємства, що безпосередньо впливає на його виробничу діяльність та економічну стійкість. Вони відіграють фундаментальну роль у процесі створення продукції або надання послуг, забезпечуючи безперервність, організованість та ефективність виробничих процесів. Саме завдяки наявності належної матеріально-технічної бази підприємство здатне здійснювати своє функціонування, розширювати масштаб діяльності та реалізовувати стратегічні цілі.

Визначення поняття основних засобів у науковій літературі та нормативно-правових документах базується на їх характеристичні як довгострокових матеріальних активів, що використовуються підприємством у процесі господарської діяльності протягом тривалого періоду. Загальноприйнятим є підхід, згідно з яким основні засоби — це активи, строк корисного використання яких перевищує один операційний цикл або 12 місяців, і які не призначені для продажу в рамках звичайної господарської діяльності. Їхнє призначення полягає у забезпеченні стабільного отримання економічних вигод протягом тривалого часу, що виокремлює їх з-поміж оборотних активів, які швидко перетворюються на грошові кошти або споживаються протягом короткого періоду.

Як зазначають О. Г. Вагонова та Ю. С. Госалов, основні засоби доцільно розуміти як «засоби праці, які мають матеріальну форму, використовуються у виробничій або невиробничій діяльності протягом тривалого періоду і поступово переносять свою вартість на витрати

діяльності через амортизацію» [3]. Цей підхід узгоджується із загальнонауковою позицією щодо тривалої участі таких активів у господарському процесі та їх поступового зношення. Зінченко О. В. та Кептя В. В. підкреслюють, що «основні засоби є тією рушійною силою, за допомогою якої починає функціонувати промислове підприємство, а в подальшому розширювати свою діяльність» [11]. Такий підхід акцентує на фундаментальності основних засобів у структурі ресурсного потенціалу підприємства.

Не менш важливими є критерії визнання основних засобів, визначені в працях Колісник Т. А., Буднікової І. С. та Шмиголь Н. М. Дослідники зазначають, що «основними критеріями визнання основних засобів є матеріальність, призначення, строк корисного використання, амортизаційність» [15]. Саме поєднання цих характеристик дозволяє класифікувати активи як основні засоби та правомірно відображати їх як частину довгострокового майна підприємства.

Костюнік О. В. та Наконечна А. А. справедливо зазначають, що «функціонування будь-якого підприємства розпочинається з організації матеріально-технічної бази, в якій головним елементом виступають основні засоби» [17]. Наявність, структура та технічний рівень основних засобів безпосередньо визначають виробничі можливості, рівень продуктивності праці та темпи технологічного розвитку підприємства.

Васільєва Л. М. та Скінтеяну О. І. також наголошують на важливості основних засобів, зокрема, на їх думку, «основні засоби – незамінна складова ресурсного потенціалу господарюючого суб'єкта будь-якої галузі економіки. Від ефективного використання основних засобів залежить фінансовий та майновий стан кожного підприємства» [4]. Дослідники визначають основні засоби як «частину майна в матеріально-речовій формі, яка належить підприємству на правах власності та яка у формі засобів праці функціонує протягом періоду, що перевищує один операційний цикл» [4].

У контексті ринкової конкуренції зростає роль ефективного використання основних засобів як фактора забезпечення успішної діяльності підприємства. Колісник О. П. і Поліщук М. С. обґрунтовано підкреслюють, що «в умовах ринкової економіки та конкуренції успішно функціонують ті виробники, які ефективно використовують свої ресурси, зокрема основні засоби виробництва» [14].

Отже, сутність основних засобів полягає у їх здатності забезпечувати довгострокове функціонування підприємства, створюючи технологічну, виробничу та економічну основу господарської діяльності. Вони становлять матеріальну базу підприємства, визначають його виробничий потенціал та відіграють ключову роль у досягненні стратегічних цілей розвитку. На рис. 1.1. наведено узагальнене бачення сутності основних засобів підприємства.

Рис. 1.1. Узагальнення сутності основних засобів на підприємстві

Класифікація основних засобів є важливою складовою управління ними, оскільки вона забезпечує систематизацію активів та створює інформаційну основу для їхнього ефективного використання, планування відтворення та оцінки технічного стану. Правильне групування основних засобів дозволяє підприємству чітко структурувати власні ресурси, визначати їхню роль у виробничому процесі та формувати обґрунтовані управлінські рішення. Як зазначають Зінченко О. В. та Кептя В. В., класифікація є «передумовою достовірного відображення основних засобів у системі управління, а також основою для аналізу їх структури та рівня зносу у відповідних розрізах» [11].

Науковці Васильєва Л. М. і Скінтеяну О. І. зазначають, що «основні засоби в Україні можна згрупувати за їх функціональним призначенням, за галузевою ознакою, за використанням, за ознакою належності, за натурально-матеріальним складом» [4]. Значну увагу класифікації основних засобів приділяють Ткаченко О. та Шатрава А.: «групування основних засобів – це процес класифікації активів підприємства за певними ознаками для зручності обліку, управління та аналізу» [51]. Дослідники наголошують, що «такий підхід дозволяє чітко структурувати інформацію про основні засоби, полегшує оцінку їхнього стану, визначення амортизаційних витрат і планування оновлення активів» [51].

Найпоширенішою є класифікація основних засобів за функціональним призначенням, що поділяє їх на виробничі та невиробничі. Виробничі основні засоби безпосередньо залучені до процесу створення продукції або надання послуг: це машини, устаткування, виробничі будівлі, транспортні засоби, виробничий інвентар та інші активи, що забезпечують основний технологічний цикл підприємства. Невиробничі основні засоби використовуються у сфері управління, соціальних або побутових послуг — до них належать адміністративні будівлі, офісна техніка, меблі, об'єкти соціально-культурного призначення.

Важливою є також класифікація за натурально-матеріальним складом, на чому наголошують Васільєва Л. М. і Скінтеяну О. І. [4]. Основні засоби поділяються на будівлі та споруди, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий і господарський інвентар, земельні ділянки та інші матеріальні об'єкти. Кожна з цих груп має власні особливості експлуатації, ступінь технічного зношення та специфіку планування модернізації, що обумовлює необхідність детального підходу до їхнього групування. Крім того, класифікація основних засобів може здійснюватися за використанням та умовами експлуатації. Наприклад, у сільському господарстві виділяють техніку для польових робіт, машинно-тракторний парк, обладнання для тваринництва тощо. Такий поділ дозволяє більш ефективно оцінювати стан активів, планувати технічне обслуговування та прогнозувати рівень зношення. Особливу групу становлять земельні ділянки, які, хоча й не підлягають амортизації, є невід'ємною складовою матеріального потенціалу підприємства та потребують окремого відображення у структурі основних засобів.

Значним є також розподіл основних засобів за джерелами їх надходження: власні, отримані в результаті інвестицій, орендовані, передані на відповідальне зберігання тощо. Вагонова О. Г. і Госалов Ю. С. підкреслюють, що «для ефективного управління основними засобами важливо не лише враховувати функціональні, галузеві та технологічні особливості, але й розробляти підходи, які забезпечують точність фінансового аналізу та планування» [3]. Саме класифікація за джерелами формування основних засобів дає змогу оцінити фінансові можливості підприємства, раціонально планувати оновлення техніки та визначати рівень залученого капіталу у структурі майна.

Окремого значення набуває класифікація основних засобів за ступенем їх зносу та залишковою вартістю, яка дозволяє своєчасно визначати активи, що потребують ремонту, модернізації або списання. Такий поділ сприяє оптимізації витрат на технічне обслуговування та правильному плануванню

капітальних вкладень у відтворення матеріально-технічної бази. У науковій літературі розглядається також перспективний напрям – «класифікація основних засобів за характером витратної реакції» [3]. Його застосування, як підкреслюють Вагонова О. Г. та Госалов Ю. С., «дозволяє детально оцінити залежність витрат на утримання та експлуатацію активів від обсягів виробництва та реалізації продукції, забезпечуючи більш гнучке управління ресурсами» [3].

Отже, класифікація основних засобів є ключовим елементом системи управління матеріально-технічними ресурсами підприємства. Вона забезпечує можливість глибокого аналізу структури активів, оцінювання їх технічного стану та ефективності використання, а також формує основу для планування модернізації та розвитку виробничої бази. Узагальнення класифікаційних ознак основних засобів наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Узагальнення класифікаційних ознак основних засобів

Ознака	Види	Короткий опис
Функціональне призначення	Виробничі, невиробничі	Участь у виробництві або адміністративно-соціальних цілях
Галузева ознака	Промислові, сільськогосподарські тощо	Належність до конкретної галузі
Натурально-матеріальний склад	Будівлі, машини, транспорт, інвентар, землі	Фізична форма активу
Використання	Діючі, недіючі, запасні	Стан експлуатації активу
Належність	Власні, орендовані, отримані на зберігання	Правовий статус володіння
Ступінь зносу	Придатні, частково зношені, непридатні	Фізичний стан активу
Участь у виробництві	Активні, пасивні	Пряме або опосередковане використання у виробництві
Джерела надходження	Придбані, внесені, створені власними силами	Спосіб формування активу
Строк використання	Короткострокові, середньострокові, довгострокові	Передбачуваний термін служби
Витратна реакція	Змінні, умовно-постійні	Залежність витрат від обсягу виробництва

Загалом, поняття та класифікація основних засобів є фундаментом для організації їх обліку і контролю, що безпосередньо впливає на точність бухгалтерської інформації, управлінські рішення і загальну ефективність діяльності підприємства. Глибоке розуміння структури і природи основних засобів дозволяє не лише забезпечити їх раціональне використання, а й підвищити прозорість фінансової звітності, що є важливим для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

1.2. Роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством

Облік та контроль основних засобів відіграють надзвичайно важливу роль у системі управління будь-яким підприємством, оскільки вони забезпечують комплексне управління матеріальними активами, які є основою для здійснення виробничої діяльності. Основні засоби становлять значну частину майна підприємства, і їх ефективне використання безпосередньо впливає на фінансові результати, конкурентоспроможність і загальний рівень розвитку компанії. Саме тому належний облік і контроль основних засобів є необхідними елементами для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

За спостереженнями Кравченко О.В. та Селезньової О.В., у контексті управління надзвичайно важливо враховувати, що «життєвий цикл основних засобів складається з надходження, використання, поліпшення та вибуття. Кожна зі стадій має певні особливості, які впливають на бухгалтерський облік» [20]. Дотримання цих особливостей дозволяє підприємству забезпечувати системність і точність у веденні облікової інформації на всіх етапах функціонування активів.

Як зазначають Зінченко О.В. і Кептя В.В., «від правильного та раціонального обліку основних засобів залежить процес їх відтворення, поповнення, оновлення, зрештою, забезпеченість підприємства конкурентоспроможними, сучасними засобами праці» [11]. Це підкреслює

роль обліку не лише як технічної функції, а як стратегічного інструмента розвитку матеріально-технічної бази.

Подібний акцент роблять і Колісник О.П. та Поліщук М.С., наголошуючи, що ефективне управління основними засобами «вимагає постійного контролю за ефективністю їх використання для потреб управління виробничою діяльністю» [14]. До того ж «визначення основних засобів задля бухгалтерського та податкового обліку відрізняється наявністю вартісного критерія, який розмежує в обліку власне основні засоби та малоцінні необоротні матеріальні активи» [14].

Проте, як справедливо зауважують Петренко А.Я. і Попова В.Д., «інформація, що міститься у фінансовій звітності щодо основних засобів, не завжди є такою через недосконалість вітчизняного законодавства та постійні зміни в ньому» [38]. Аналогічно Покинйчереда В.В. підкреслює, що «облікові дані через формування підприємствами часто необґрунтованої облікової політики в частині визначення методів, способів та процедур відображення в обліку та звітності відомостей про основні засоби» [42] можуть бути інформаційно знеціненими. Тому роль обліку в управлінні полягає не лише у фіксації фактів господарського життя, а й у забезпеченні якості, повноти та стабільності інформації, на основі якої ухвалюються управлінські рішення.

На думку Бойка Р.В., Воронка Р.М. та Редченка К.І., процес обліку основних засобів має бути організований як «цілісна, єдина система взаємопов'язаних методів, котрі охоплюють весь комплекс облікових процедур щодо виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації» [1]. Такий підхід забезпечує прозорість і керованість інформаційних потоків, що є критично важливим для менеджменту.

Не менш вагомою складовою є контроль. Степаненко В.О. наголошує, що «основною метою внутрішньогосподарського контролю операцій з основними засобами є забезпечення достовірності бухгалтерських даних і звітності, які стосуються наявності, стану і руху основних засобів» [49].

Однак, як зауважують Маланкевич В. та Чубай В., на практиці «досить часто внутрішній контроль на підприємстві недооцінюється, внаслідок чого не формується належним чином первинна облікова інформація про операції з основними засобами» [26]. У цьому контексті слушним є висновок Бондаренко Н.М. і Шачаніної Ю.К., які підкреслюють, що оскільки основні засоби суттєво впливають на діяльність підприємства, отже, «контроль за станом їх збереження, наявності й ефективності використання повинен бути ретельним, повним, достовірним, обґрунтованим та відповідати чинному законодавству» [2].

Отже, роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством є комплексною і багатогранною і та полягає в забезпеченні достовірної й своєчасної інформації про їх наявність, стан, рух і вартість (рис. 1.2). Без належної організації цих процесів неможливо забезпечити ефективне функціонування підприємства і досягнення його довгострокових цілей.

Рис. 1.2. Облік і контроль основних засобів як інструмент управління підприємством

Бухгалтерський облік дозволяє фіксувати первісну вартість, амортизацію, витрати на ремонт та операції з вибуття. Така інформація слугує основою для формування звітності, яка відображає реальний стан матеріальних ресурсів підприємства. З управлінської точки зору це дає змогу планувати використання активів, контролювати витрати та прогнозувати потреби в оновленні. Контроль основних засобів, у свою чергу, забезпечує їх збереження та раціональне використання, включаючи перевірку відповідності фактичних даних обліковим записам і дотримання правил експлуатації. Надійна система контролю є гарантією мінімізації втрат, запобігання порушенням та підвищення дисципліни в роботі з активами.

Сучасні інформаційні технології, впроваджені у сферу обліку та контролю основних засобів, відкривають нові можливості для підвищення ефективності управління. Автоматизація процесів збору, обробки та аналізу даних дозволяє знизити ймовірність помилок, скоротити час обробки інформації і отримати більш точні та актуальні дані. Це сприяє кращому плануванню, прогнозуванню і прийняттю рішень на всіх рівнях управління.

У підсумку, в управлінській системі облік і контроль основних засобів формують інформаційне підґрунтя для стратегічних і оперативних рішень. Дані щодо технічного стану, ступеня зносу та залишкової вартості є ключовими для планування інвестицій, модернізації обладнання, складання бюджетів на ремонти й обслуговування. Водночас налагоджені процедури обліку та контролю підвищують рівень прозорості, довіри інвесторів і кредиторів, знижують податкові ризики та сприяють стабільності й розвитку підприємства.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні

Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні є основою для забезпечення прозорості, достовірності та ефективності управління матеріальними активами підприємств. Чередніченко Ю.В. та Штулер Г.Г. акцентують, що «нормативно-правове забезпечення є важливим регулятором будь-якого процесу, в тому числі і ведення обліку та контролю основних засобів» [53]. Дане регулювання визначає правові, методологічні та організаційні аспекти обліку, контролю та оцінки основних засобів, встановлює правила ведення бухгалтерського обліку, формування звітності, розрахунку амортизації та списання активів. Воно спрямоване на створення єдиних правил для всіх суб'єктів господарювання, що дозволяє забезпечити порівнянність фінансової інформації та надійність управлінських

рішень. Схематичне відображення сукупності нормативних актів в контексті обліку і контролю основних засобів наведено на рис. 1.3. В додатку 1 наведено опис нормативних актів з обліку і контролю основних засобів в контексті впливу на процес управління на підприємстві.

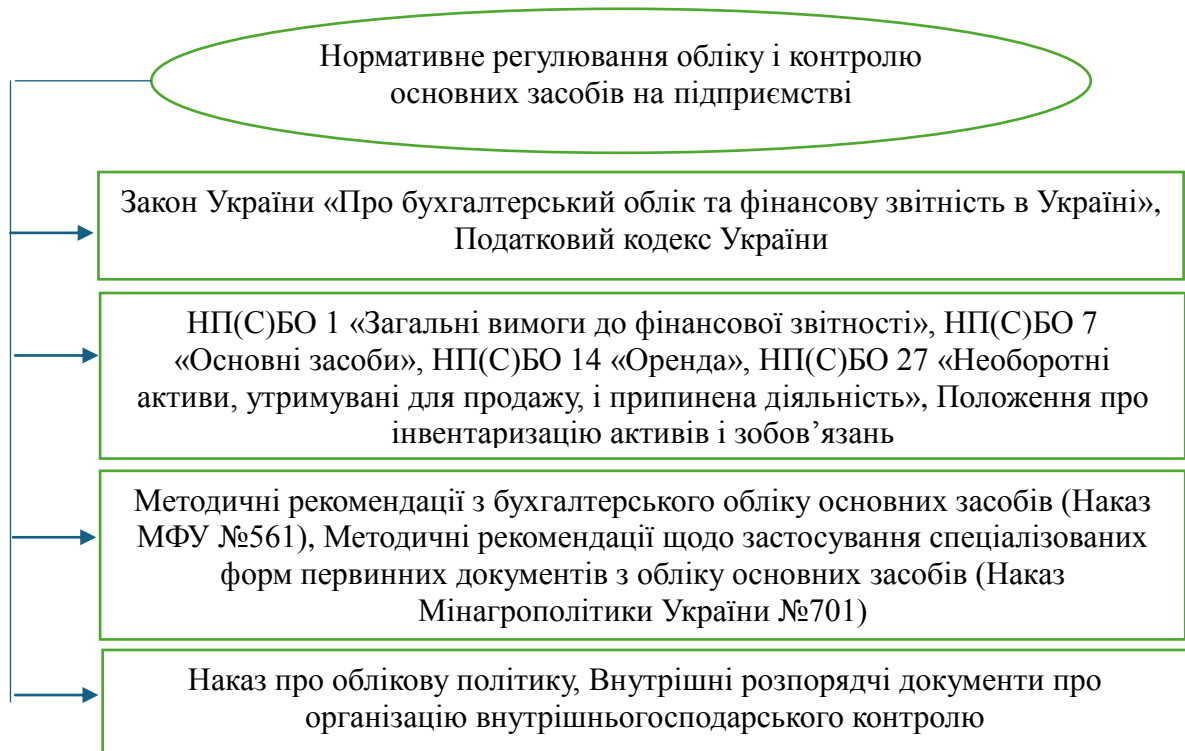

Рис. 1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю основних засобів на підприємстві

Основним джерелом нормативного регулювання є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [44], який визначає обов'язки підприємств щодо ведення обліку основних засобів, порядок їх оцінки, нарахування амортизації та відображення у фінансовій звітності. Закон підкреслює, що основні засоби належать до довгострокових активів, що використовуються у виробничій та господарській діяльності, і їх облік має вестися у відповідності до встановлених стандартів та методик. Водночас закон закріплює принципи достовірності, повноти та своєчасності облікової інформації, що є фундаментальними для управління підприємством.

Регулювання обліку основних засобів також здійснюється через податкове законодавство, зокрема через Податковий кодекс України [40], який визначає порядок нарахування амортизаційних відрахувань для цілей оподаткування. Важливою особливістю податкового регулювання є встановлення конкретних норм і методів нарахування амортизації залежно від групи основних засобів та строку їх експлуатації, що безпосередньо впливає на формування податкових витрат підприємства та планування фінансових ресурсів.

Додатково регулювання здійснюється через національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, які конкретизують методику обліку основних засобів, порядок їх оцінки при надходженні, переміщенні, ремонті та вибутті. Зокрема, стандарт бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [35] визначає класифікацію, первісну та залишкову вартість, строки корисного використання, порядок нарахування амортизації та обліку витрат на модернізацію і ремонт. Ці стандарти узгоджені з міжнародними принципами обліку, що дозволяє забезпечити порівнянність і прозорість фінансової звітності на національному та міжнародному рівнях. Крім того, існує низка нормативних актів, що регулюють контроль за використанням основних засобів. Серед них можна виділити Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань [43], яке встановлює методику проведення інвентаризацій для перевірки їх фактичної наявності та стану. Ці акти забезпечують механізм контролю і запобігання втратам, крадіжкам та нерациональному використанню активів.

Крім загальнодержавного регулювання, на підприємствах застосовуються внутрішні положення, інструкції та накази, які деталізують правила обліку і контролю основних засобів відповідно до специфіки діяльності. Такі документи визначають порядок оформлення первинних документів, правила інвентаризації, методику нарахування амортизації, відповідальність працівників та регламентують взаємодію бухгалтерії, технічних служб і керівництва підприємства. Це дозволяє адаптувати загальні

нормативні вимоги до конкретних умов підприємства, забезпечуючи ефективність управління активами.

Таким чином, нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні забезпечує комплексний підхід до ведення бухгалтерського обліку, контролю за рухом і станом активів, планування їх використання та формування достовірної фінансової інформації. Ця система регулювання створює правову основу для ефективного управління основними засобами, сприяє раціональному використанню ресурсів і підвищує рівень прозорості та надійності діяльності підприємства як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

Висновки до розділу 1

1. Основні засоби є однією з ключових категорій майна підприємства, що безпосередньо впливає на його виробничу діяльність та економічну стійкість. Вони відіграють фундаментальну роль у процесі створення продукції або надання послуг, забезпечуючи безперервність, організованість та ефективність виробничих процесів. Саме завдяки наявності належної матеріально-технічної бази підприємство здатне здійснювати своє функціонування, розширювати масштаб діяльності та реалізовувати стратегічні цілі. Сутність основних засобів полягає у їх здатності забезпечувати довгострокове функціонування підприємства, створюючи технологічну, виробничу та економічну основу господарської діяльності. Вони становлять матеріальну базу підприємства, визначають його виробничий потенціал та відіграють ключову роль у досягненні стратегічних цілей розвитку.

2. Класифікація основних засобів є важливою складовою управління ними, оскільки вона забезпечує систематизацію активів та створює інформаційну основу для їхнього ефективного використання, планування

відтворення та оцінки технічного стану. Правильне групування основних засобів дозволяє підприємству чітко структурувати власні ресурси, визначати їхню роль у виробничому процесі та формувати обґрунтовані управлінські рішення. Класифікаційні ознаки основних засобів визначаються потребою забезпечити їх правильне визнання, оцінку та облік залежно від функціонального призначення, способу використання й терміну служби. Таке розмежування дає змогу формувати достовірну інформацію для управління та контролю ефективності використання активів.

3. Облік та контроль основних засобів відіграють надзвичайно важливу роль у системі управління будь-яким підприємством, оскільки вони забезпечують комплексне управління матеріальними активами, які є основою для здійснення виробничої діяльності. Основні засоби становлять значну частину майна підприємства, і їх ефективне використання безпосередньо впливає на фінансові результати, конкурентоспроможність і загальний рівень розвитку компанії. Саме тому належний облік і контроль основних засобів є необхідними елементами для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством є комплексною і багатогранною і та полягає в забезпеченні достовірної й своєчасної інформації про їх наявність, стан, рух і вартість.

4. В управлінській системі облік і контроль основних засобів формують інформаційне підґрунтя для стратегічних і оперативних рішень. Бухгалтерський облік дозволяє фіксувати первісну вартість, амортизацію, витрати на ремонт та операції з вибуття. Така інформація слугує основою для формування звітності, яка відображає реальний стан матеріальних ресурсів підприємства. З управлінської точки зору це дає змогу планувати використання активів, контролювати витрати та прогнозувати потреби в оновленні. Контроль основних засобів, у свою чергу, забезпечує їх збереження та раціональне використання, включаючи перевірку відповідності фактичних даних обліковим записам і дотримання правил експлуатації.

Надійна система контролю є гарантією мінімізації втрат, запобігання порушенням та підвищення дисципліни в роботі з активами.

5. Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні забезпечує комплексний підхід до ведення бухгалтерського обліку, контролю за рухом і станом активів, планування їх використання та формування достовірної фінансової інформації. Нормативне регулювання обліку і контролю основних засобів узагальнено у законах, стандартах бухгалтерського обліку та методичних рекомендаціях на загальнодержавному рівні, а також внутрішніх розпорядчих документах на рівні підприємства. Ця система регулювання створює правову основу для ефективного управління основними засобами, сприяє раціональному використанню ресурсів і підвищує рівень прозорості та надійності діяльності підприємства як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності досліджуваного підприємства

Приватне підприємство «АГРО ДІМ-К» Синельниківського району Дніпропетровської області є суб'єктом аграрного бізнесу з 2006 року. Керівник підприємства Вовченко Сергій Федорович здійснює загальне стратегічне управління, визначає пріоритетні напрями розвитку, координує діяльність підрозділів і забезпечує взаємодію з зовнішніми стейкхолдерами. Під його керівництвом функціонує апарат управління, що охоплює економічні, фінансові, планово-аналітичні та адміністративні служби, відповідальні за організацію виробничих процесів, облік, контроль і планування.

Важливою складовою організаційної структури є виробничий блок, який зазвичай формується за галузевим або територіальним принципом. На підприємстві функціонують окремі виробничі бригади, що спеціалізуються на вирощуванні певних культур, організовуються виробничі підрозділи, які забезпечують розведення та утримання поголів'я. Кожен із таких підрозділів очолює відповідальна особа, яка організовує технологічні процеси, забезпечує виконання виробничих планів і контролює використання матеріально-технічних ресурсів.

У структурі аграрного підприємства вагому роль відіграє інженерно-технічна служба, що відповідає за утримання і ремонт сільськогосподарської техніки, машин і обладнання. Її діяльність має вирішальне значення, адже технічний стан машинно-тракторного парку безпосередньо впливає на своєчасність виконання польових робіт, а отже, і на кінцеві результати діяльності. Не менш значущим є блок матеріально-технічного забезпечення,

який відповідає за постачання запасних частин, пально-мастильних матеріалів, насіння, кормів та інших ресурсів, без яких виробничий процес є неможливим. Його взаємодія з економічними й виробничими службами забезпечує раціональне використання ресурсів та оптимізацію витрат.

Організаційна структура ПП «АГРО ДІМ-К» є багатокомпонентною системою, що поєднує виробничі, технічні, управлінські та забезпечувальні підрозділи. Її побудова спрямована на забезпечення технологічної цілісності, ефективного використання ресурсів та підвищення продуктивності, що дозволяє підприємству адаптуватися до умов ринку та забезпечувати стабільність своєї діяльності. Проаналізуємо структуру майна та джерел його утворення досліджуваного підприємства за період 2020 – 2024 рр. за допомогою таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура майна та джерел його утворення ПП «АГРО ДІМ-К»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	Зміна 2024 р. проти 2020р., %
Майно - усього	480120	533447	665249	726584	702370	146,29
Необоротні активи	205427	221748	244171	262310	249749	121,58
Основні засоби	172395	192561	200713	228244	234799	136,20
Довгострокові біологічні активи	9980	9091	9430	11875	12261	122,86
Оборотні активи	274693	311699	421078	464274	452621	164,77
Запаси	145513	190220	299761	358988	271623	186,67
Поточна дебіторська заборгованість	91332	66306	71042	53007	63646	69,69
Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	167	10206	838	305	51939	31101,20
Інші оборотні активи	537	492	1515	2294	8740	1627,56
Витрати майбутніх періодів	12080	9457	5427	4100	3344	27,68
Капітал- усього	480120	533447	665249	726584	702370	146,29
Власний капітал	324828	326692	422833	502871	527378	162,36
Зареєстрований капітал	12	12	12	12	12	100,00
Зобов'язання забезпечення	155292	206755	242416	223713	174992	112,69
Довгострокові зобов'язання	36930	14822	109455	31000	0,0	0,00
Поточні зобов'язання	118362	191933	132961	192713	174992	147,84
Поточна кредиторська	37459	40572	68360	56295	68575	183,07

заборгованість						

Динаміка зміни показників за 2020–2024 рр. свідчить про поступове розширення масштабів діяльності підприємства, хоча у структурі майна та джерел його формування простежуються як позитивні, так і суперечливі тенденції, зумовлені змінами у виробничій політиці, кон'юнктурі ринку, доступності фінансових ресурсів та ефективності управління активами. Загальна вартість майна протягом п'ятирічного періоду зросла майже на 46 %, що вказує на розширення виробничо-економічного потенціалу. Зростання відбулося переважно за рахунок збільшення оборотних активів, які продемонстрували найбільш інтенсивну позитивну динаміку. Таке прискорення може бути пов'язане з необхідністю формування значних запасів сировини або готової продукції, що часто спостерігається в умовах нестабільних ринків, а також із посиленням операційної активності підприємства.

Показник основних засобів збільшився на 36 %, і це свідчить про оновлення технічної бази, інвестиції у виробничі потужності та, ймовірно, придбання нової техніки. Зростання запасів майже вдвічі може бути наслідком як активнішої виробничої діяльності, так і небажаного накопичення матеріальних ресурсів, спричиненого перебоями в логістиці або зниженням попиту. Водночас різке падіння поточної дебіторської заборгованості на 30 % порівняно з 2020 роком може свідчити про посилення контролю за розрахунками або зміну політики продажів, що сприяло швидшому надходженню коштів від контрагентів.

У частині капіталу підприємства простежується зміцнення власного капіталу, який зріс на понад 62 %, що є позитивним сигналом з точки зору фінансової стійкості. Власний капітал зростає швидше, ніж загальне майно, що може бути наслідком прибуткової діяльності, реінвестування прибутків або дооцінки необоротних активів. Водночас структура зобов'язань зазнала суттєвих змін. Довгострокові зобов'язання повністю зникли у 2024 році, що

може свідчити про погашення кредитів, відсутність потреби в довгостроковому фінансуванні або зміну структури позикових ресурсів на користь короткострокових. Поточні зобов'язання при цьому залишаються високими та збільшилися на 48 %, що вказує на певну напруженість у ліквідності, оскільки підприємство більше покладається на короткострокові джерела фінансування.

Отже, підприємство розвивається та нарощує свій потенціал, однак окремі коливання в структурі оборотних активів і зобов'язань вказують на необхідність посилення контролю за ліквідністю та забезпеченням фінансової рівноваги. Аналіз фінансових результатів дає змогу визначити, чи трансформується розширення ресурсної бази у зростання прибутковості, а також виявити чинники, що впливають на ефективність використання активів. Динаміка доходів, витрат і чистого фінансового результату досліджуваного підприємства за аналізований період в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка доходів, витрат і чистого фінансового результату

ПП «АГРО ДІМ-К»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	Зміна 2024 р. проти 2020р., %
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), тис.грн.	326156	388236	472914	545226	679274	208,27
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), тис.грн.	301056	320538	313878	410522	594917	197,61
Адміністративні витрати, тис.грн.	23200	29549	29855	30616	30616	131,97
Інші операційні витрати, тис.грн.	3457	28058	20145	9856	10526	304,48
Валовий прибуток (збиток), тис.грн.	25100	67698	159036	134704	84357	336,08
Валовий прибуток у % до чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг)	7,70	0,17	0,34	0,25	0,12	-7,58 в.п.
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	-12978	2833	97379	82769	29764	-
Чистий прибуток (збиток) у	-3,98	0,73	20,59	15,18	4,38	8,36 в.п.

% до чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг)						

Аналіз фінансових результатів підприємства за 2020–2024 рр. демонструє загалом позитивну динаміку доходів, але зі значними коливаннями у прибутковості, що зумовлені змінами у структурі витрат, коливаннями собівартості та загальною нестабільністю ринку. Чистий дохід від реалізації продукції зріс більш ніж удвічі, що свідчить про розширення обсягів продажу, можливе зростання ринкових цін або підвищення конкурентоспроможності продукції. Водночас собівартість зростала майже такими ж темпами, а в окремі роки навіть швидше, що значною мірою послабило прибутковість діяльності. Особливо це проявилось у 2023–2024 рр., коли собівартість зросла значно швидше за валовий прибуток, що вказує на зростання витрат на матеріальні ресурси, паливо, оплату праці або енергоресурси, характерні для аграрної галузі.

Валовий прибуток у абсолютному значенні збільшився більш ніж утричі порівняно з 2020 роком, однак його частка у чистому доході демонструє спадну тенденцію. Зниження рентабельності валового прибутку свідчить про погіршення маржинальності продукції, що може бути зумовлене як підвищенням виробничих витрат, так і недостатньою адаптацією цінової політики до змін ринкової кон'юнктури. Показник чистого прибутку також зазнав істотних коливань: після збитковості у 2020 році підприємство досягло максимального рівня прибутковості у 2022 році, що може бути результатом сприятливих цін на продукцію, оптимізації витрат або підвищення операційної ефективності. Однак у 2023–2024 рр. спостерігається спад чистого прибутку, що зумовлено зростанням витрат, зниженням валової рентабельності та певною нестабільністю інших операційних показників.

Чистий прибуток як частка доходу продемонстрував значне покращення порівняно з 2020 роком, однак тенденція після 2022 року є спадною. Це свідчить про те, що хоча підприємство збільшило обсяги діяльності, ефективність використання ресурсів та рентабельність виробництва

знизилися під впливом зростання собівартості та нестабільності операційних витрат. Загалом підприємство працює прибутково, але потребує посилення контролю за витратами, удосконалення цінової політики та оптимізації витратної структури для забезпечення стабільної рентабельності в майбутніх періодах. Отже, необхідно оцінити, наскільки підприємство здатне підтримувати стабільність своєї діяльності в умовах коливань прибутковості та змін у структурі витрат. Саме аналіз показників фінансової стійкості дає змогу визначити рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування та оцінити здатність підприємства протистояти потенційним ризикам. Динаміка показників фінансової стійкості ПП «АГРО ДІМ-К» наведена на рис. 2.1.

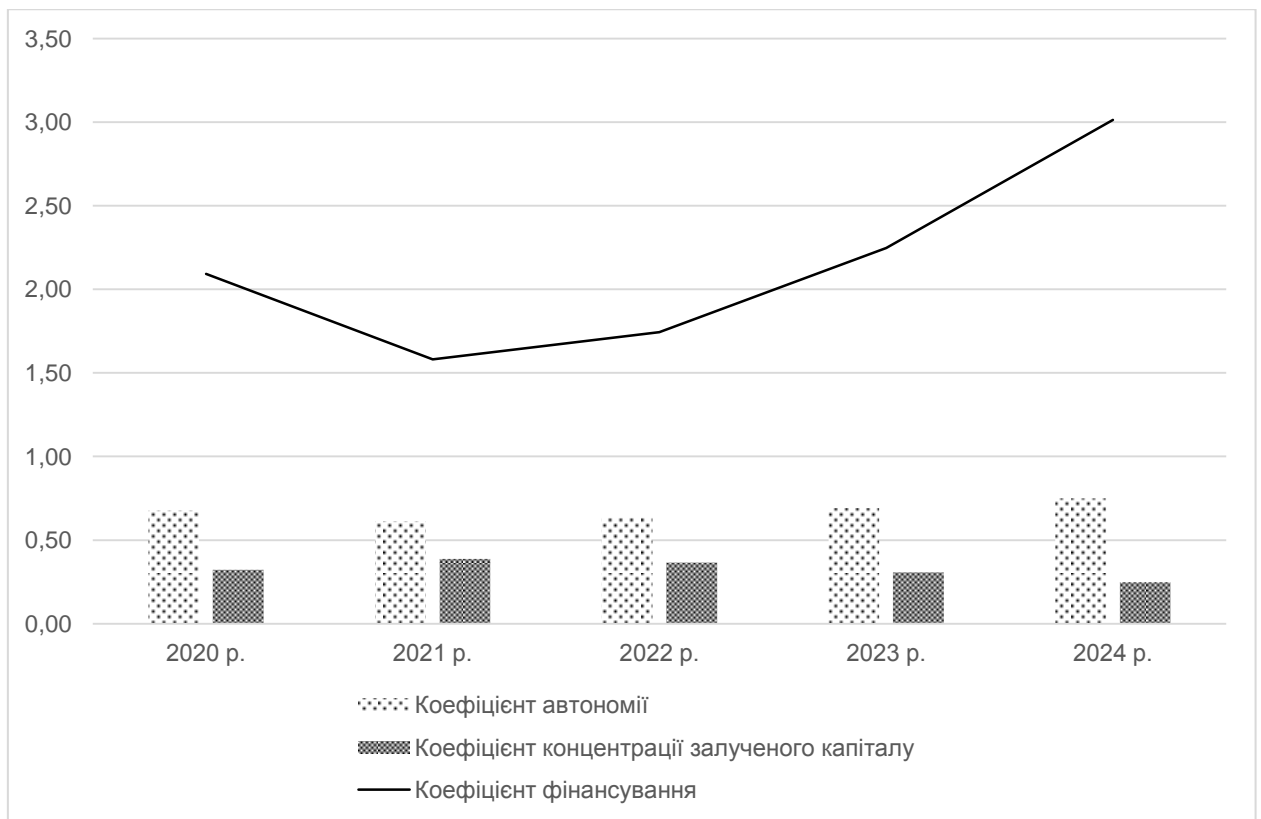

Рис. 2.1. Динаміка показників фінансової стійкості ПП «АГРО ДІМ-К»

Аналіз динаміки показників фінансової стійкості за 2020–2024 рр. свідчить про поступове зміцнення капітальної структури підприємства та зростання його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт автономії протягом усього періоду перевищує нормативне значення та демонструє позитивну тенденцію: від 0,68 у 2020 році до 0,75 у 2024 році. Це

означає, що частка власного капіталу у структурі джерел фінансування зростає, а підприємство стає більш стійким до зовнішніх ризиків. Зміцнення автономії може бути пов'язане з накопиченням прибутку у звітні періоди, дооцінкою активів або зменшенням залучених ресурсів, що безпосередньо підвищує фінансову стійкість.

Паралельно з цим коефіцієнт концентрації залученого капіталу знижується з 0,32 до 0,25, що є дзеркальним відображенням зростання автономії. Зменшення частки зобов'язань у структурі капіталу свідчить про скорочення боргового навантаження або зростання власного капіталу більш високими темпами, ніж позикового. Особливо помітним є зниження показника у 2024 році, що може свідчити про погашення зобов'язань або свідоме обмеження підприємством використання позикових коштів в умовах ризикового ринкового середовища.

Позитивна динаміка коефіцієнта фінансування, який зріс з 2,09 до 3,01, підтверджує загальне зміцнення фінансової стійкості. Зростання цього показника означає, що на кожен одиницю залученого капіталу припадає все більша частка власних коштів. Максимальне значення у 2024 році свідчить про суттєве перевищення власного капіталу над позиковим, що знижує фінансові ризики та підвищує можливості підприємства для самостійного фінансування інвестиційних проектів. Така тенденція може бути результатом успішної політики підприємства щодо накопичення фінансових резервів, реінвестування прибутків і поступової відмови від довгострокових зобов'язань.

Таким чином, за досліджуваний період підприємство істотно посилило свою фінансову незалежність, зменшило залежність від кредиторів та створило більш стабільну структуру капіталу. Ці зміни формують сприятливі умови для довгострокового розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та здатності підприємства протистояти зовнішнім економічним викликам. Водночас навіть за умов зміцнення фінансової стійкості важливо оцінити, наскільки підприємство здатне своєчасно виконувати свої

короткострокові зобов'язання. Проаналізуємо динаміку показників ліквідності, що дають змогу визначити реальну платоспроможність ПП «АГРО ДІМ-К» в поточному періоді за допомогою рис. 2.2.

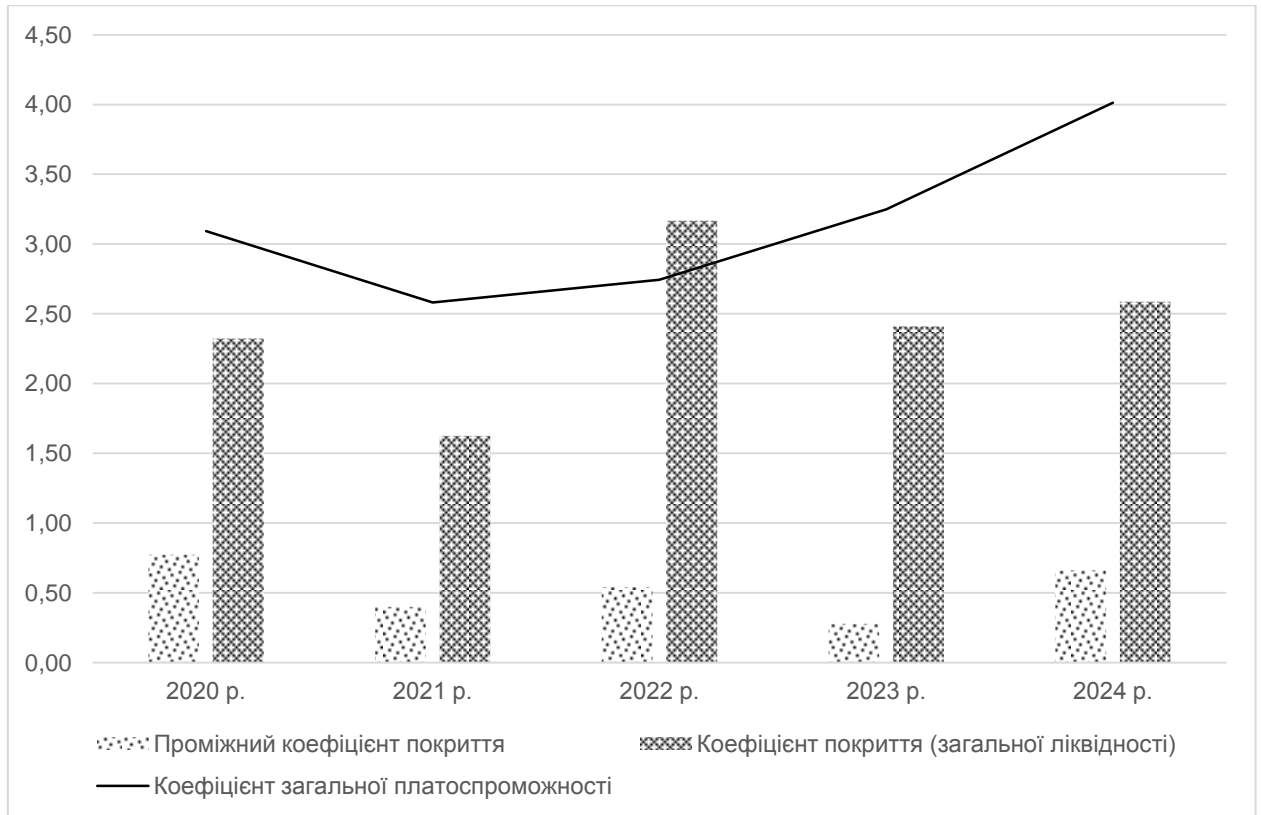

Рис. 2.2. Динаміка показників ліквідності ПП «АГРО ДІМ-К»

Аналіз ліквідності підприємства за 2020–2024 рр. свідчить про нестійкий характер забезпеченості оборотними активами, необхідними для покриття поточних зобов'язань, при загальному покращенні ситуації в останній рік періоду. Проміжний коефіцієнт покриття, який характеризує здатність підприємства розраховуватися за рахунок високоліквідних активів, демонструє різноспрямовану динаміку: після прийнятного рівня у 2020 році він суттєво знизився у 2021 та 2023 роках, що свідчило про недостатній обсяг ліквідних ресурсів та можливі труднощі з оперативною платоспроможністю. Лише у 2024 році спостерігається відчутне покращення показника, що може бути пов'язано зі зростанням грошових коштів або скороченням короткострокових зобов'язань, однак значення ще не досягає нормативного рівня.

Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) протягом періоду коливається, але загалом залишається в межах прийнятних значень. У 2021 році він зменшився до 1,62, що свідчило про тимчасове зростання потреби у залученні додаткових обігових коштів. У 2022 році показник значно покращився, перевищивши норматив більш ніж у півтора рази, що могло бути наслідком збільшення обсягу запасів або зростання інших оборотних активів. Надалі він знизився, але залишився на рівні понад 2 у 2023–2024 рр., що загалом свідчить про достатній, хоч і нерівномірний рівень забезпеченості підприємства оборотними ресурсами.

Коефіцієнт загальної платоспроможності характеризує співвідношення всіх активів до зовнішніх зобов'язань і наочно демонструє поступове зміцнення фінансової позиції. Після зниження у 2021 році спостерігається стабільне зростання показника, який у 2024 році досягає 4,01. Це свідчить про значне переважання активів над зобов'язаннями, що підтверджує високу загальну платоспроможність і спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання навіть у разі погіршення фінансових умов. Таке зростання могло бути зумовлене як збільшенням активів, так і помітним скороченням довгострокових боргів у структурі зобов'язань.

Загалом ліквідність підприємства демонструє змішану динаміку: попри окремі ризикові періоди, підприємство змогло покращити свій фінансовий стан і сформувати достатній запас платоспроможності. Це свідчить про ефективність заходів з оптимізації зобов'язань та управління оборотними активами, однак підприємству необхідно продовжувати підтримувати стабільний рівень ліквідних ресурсів, щоб уникнути короткострокових фінансових ризиків.

Таким чином, аналіз показників діяльності ПП «АГРО ДІМ-К» за період 2020-2024 рр. дає змогу зробити висновок про поступальний розвиток досліджуваного підприємства, що відображається у зростанні вартості його майна з переважанням темпів росту вартості основних засобів та оборотних активів. Такий склад майна свідчить про нарощування виробничого

потенціалу та забезпечення операційної діяльності. Фінансові результати підприємства загалом позитивні, хоча з коливаннями прибутковості, які вказують на потребу в посиленні контролю за витратами та удосконаленні цінової політики для стабілізації рентабельності. Аналіз фінансової стійкості засвідчує зміцнення власного капіталу і зниження залежності від зовнішніх джерел, що створює надійний фундамент для довгострокового розвитку і підвищення інвестиційної привабливості. Водночас показники ліквідності демонструють необхідність подальшої уваги до управління оборотними активами та платоспроможністю, аби забезпечити своєчасне виконання короткострокових зобов'язань і мінімізувати ризики фінансової нестабільності. Таким чином, підприємство має міцну базу для подальшого зростання, проте потребує системного підходу до оптимізації управлінських рішень у сфері фінансів та ресурсів.

2.2. Організація облікової роботи та функціонування бухгалтерської служби досліджуваного підприємства

Організація облікової роботи в ПП «АГРО ДІМ-К» передбачає чітко структуровану бухгалтерську службу, яка забезпечує повний цикл обробки фінансової інформації та контроль за господарською діяльністю. Бухгалтерія складається з п'яти працівників, серед яких головний бухгалтер виконує координаційну та контрольну функції, відповідаючи за правильність ведення обліку та своєчасність звітності. Основні обов'язки розподілені між спеціалістами, які ведуть облік основних засобів та виробничих запасів, заробітної плати, податків, а також бухгалтерський облік у сфері сільськогосподарського виробництва (таблиця 2.3).

Для автоматизації та спрощення облікових процесів підприємство використовує програмне забезпечення, зокрема «BAS Бухгалтерія», що дозволяє ефективно реєструвати, систематизувати та аналізувати первинні

документи, вести облік руху активів і зобов'язань. Завдяки такому інструменту зменшується ймовірність помилок і підвищується швидкість обробки інформації. Важливою складовою є підготовка і подання звітності до контролюючих органів. Для цього використовується сервіс «М.е.doc», який забезпечує електронний обмін звітними документами, що підвищує оперативність та зручність у взаємодії з державними структурами. Така організація облікової роботи дозволяє аграрному підприємству дотримуватися вимог законодавства, підтримувати високу якість фінансової інформації і оперативно реагувати на потреби управління.

Таблиця 2.3

Структура та компетенції бухгалтерської служби ПП «АГРО ДІМ-К»

Посада	Освіта та досвід	Навички	Підвищення кваліфікації
Головний бухгалтер	Вища освіта (економіка, облік), досвід роботи від 5 років, знання законодавства	BAS бухгалтерія, Excel, Медок, аналітичне мислення, управління колективом	Вебінари з бухгалтерського обліку, курси з управління фінансами, платформа IFactor
Бухгалтер з обліку основних засобів та виробничих запасів	Вища освіта, досвід роботи 2-3 роки в обліку основних засобів	BAS бухгалтерія, Excel, знання нормативів обліку ОЗ, Медок	Онлайн-курси з обліку основних засобів та запасів, спеціалізовані семінари
Бухгалтер з обліку заробітної плати	Середня або вища освіта, досвід від 2 років в кадровому та зарплатному обліку	Медок, Excel, BAS, знання трудового законодавства	Вебінари з кадрового обліку, курси з податкового законодавства
Бухгалтер з обліку податкового обліку	Вища освіта, досвід роботи з податковою звітністю від 3 років	BAS, Медок, Excel, знання податкового законодавства	Семінари з податкового планування, онлайн-курси з податкового обліку
Бухгалтер з обліку сільськогосподарських операцій	Вища освіта, досвід у сільськогосподарському обліку 2-3 роки	BAS, Excel, знання специфіки обліку біологічних активів, Медок	Курси з обліку біологічних активів, вебінари з аграрного обліку

Організація бухгалтерської служби в ПП «АГРО ДІМ-К» передбачає не лише розподіл обов'язків між бухгалтерами, але й налагодження чітких внутрішніх процедур контролю та взаємодії з іншими підрозділами. Головний бухгалтер, окрім координації роботи колективу, відповідає за методологічне забезпечення обліку, своєчасне впровадження змін у законодавстві та нормативних документах, а також за підготовку аналітичних звітів для керівництва підприємства. Це дозволяє оперативно оцінювати фінансовий стан і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Кожен бухгалтер спеціалізується на певній ділянці обліку, що забезпечує глибоку експертизу у відповідній сфері, наприклад, окремий спеціаліст веде облік сільськогосподарських операцій, який має свою специфіку через сезонність виробництва та особливості обліку біологічних активів. Важливою є також тісна взаємодія бухгалтерії з відділом кадрів для узгодження даних по заробітній платі, податках і соціальних внесках, що гарантує коректність відображення фінансових потоків.

Впровадження «BAS Бухгалтерії» значно спрощує автоматизацію рутинних процесів — від реєстрації первинних документів до формування податкової звітності, що знижує адміністративне навантаження і мінімізує людський фактор у помилках. Крім того, ця система дозволяє вести оперативний контроль за станом розрахунків із контрагентами, планувати грошові потоки і аналізувати витрати, що є ключовим для збереження фінансової стабільності підприємства. Використання Медок для електронної звітності забезпечує не лише відповідність вимогам законодавства, а й оперативність подання документів, зменшуючи ризики штрафних санкцій через несвоєчасну подачу. Завдяки електронному документообігу скорочується час на обробку звітів і забезпечується прозорість взаємовідносин із податковими органами.

Отже, комплексний підхід до організації облікової роботи в ПП «АГРО ДІМ-К», де поєднуються чіткий розподіл обов'язків, автоматизація процесів та ефективна комунікація, дозволяє аграрному підприємству підтримувати

високий рівень фінансової дисципліни, оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі і забезпечувати надійне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

2.3. Стан обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві

В ПП «АГРО ДІМ-К» облік основних засобів організований за класичною схемою бухгалтерського обліку, що включає первинний, синтетичний та аналітичний облік. Така структура дозволяє підприємству вести повний контроль за наявністю, рухом, оцінкою та використанням основних засобів, забезпечуючи достовірність інформації для управління та формування фінансової звітності.

Первинний облік включає всі документи, які підтверджують факт надходження, переміщення, модернізації, ремонту або вибуття основних засобів. До таких документів належать акти приймання-передачі, накладні, акти списання, договори на постачання, акти введення в експлуатацію, акти проведення капітального ремонту чи модернізації. У «BAS Бухгалтерія» ці документи вводяться в програму, автоматично формуючи кореспонденцію рахунків для обліку на рахунку 10 «Основні засоби», що дозволяє відобразити в обліку рух та залишок активів. Для кожної операції система генерує проводки за відповідними субрахунками, зокрема по надходженню, переміщенню, нарахуванню амортизації та вибуттю.

Синтетичний облік здійснюється на рахунку 10 «Основні засоби» та його субрахунках. Цей рівень обліку дозволяє узагальнювати інформацію про загальну вартість основних засобів, амортизацію, накопичений знос та зміни у вартості активів. В «BAS Бухгалтерія» синтетичні дані формуються автоматично на основі первинних документів, що забезпечує постійний контроль залишків і правильність відображення у фінансовій звітності. Аналітичний облік у «BAS Бухгалтерія» будується за видами основних засобів, місцями їх експлуатації, підрозділами або конкретними об'єктами, залежно від потреб управління. Для аналітики використовуються регістри, які

детально відображають кожен рух окремого засобу: його придбання, передачу, ремонт, переоцінку та вибуття. Таким чином, аналітичний облік дозволяє отримати детальну картину наявності і стану активів, оцінити ефективність використання, відстежувати амортизаційні відрахування по кожному об'єкту.

Важливо, що первинні документи в «BAS Бухгалтерія» не лише фіксують фактичні господарські операції, а й автоматично формують кореспонденцію рахунків, завдяки чому інформація про наявність і рух основних засобів на рахунку 10 відображається у синтетичному та аналітичному обліку. Це забезпечує єдність даних, точність обліку і можливість отримання аналітичних звітів для управлінських рішень, контролю витрат і планування оновлення виробничого потенціалу. Для синтетичного і аналітичного обліку основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К» в програмі «BAS Бухгалтерія» формуються різні регістри та документи, що дозволяють контролювати наявність, рух і стан активів, зокрема:

- аналіз рахунку - відображає детальну інформацію про рух і залишки по обраному рахунку, дає змогу відстежити надходження, вибуття та нараховану амортизацію;

- аналіз субконто - дозволяє деталізувати інформацію за конкретними об'єктами, підрозділами або видами основних засобів, що веде до точного обліку кожного активу;

- картка рахунку – відображає історію руху конкретного субконто або об'єкта, включно з первинними документами, на підставі яких були зроблені проводки, та поточними залишками;

- оборотно-сальдова відомість по рахунку – узагальнює дані про початкові залишки, обороти за дебетом і кредитом та кінцеві залишки за обраним рахунком і його аналітичними розрізами, забезпечуючи швидкий контроль за синтетичними та аналітичними даними.

Система аналітичних регістрів у BAS Бухгалтерія забезпечує повне та прозоре відображення руху основних засобів — від первинних документів до

підсумкових звітів. Вона дозволяє контролювати як загальні показники по рахунку 10, так і детальну інформацію щодо кожного об'єкта. Для наочності взаємозв'язок цих елементів доцільно подати у вигляді схеми (рис. 2.3).

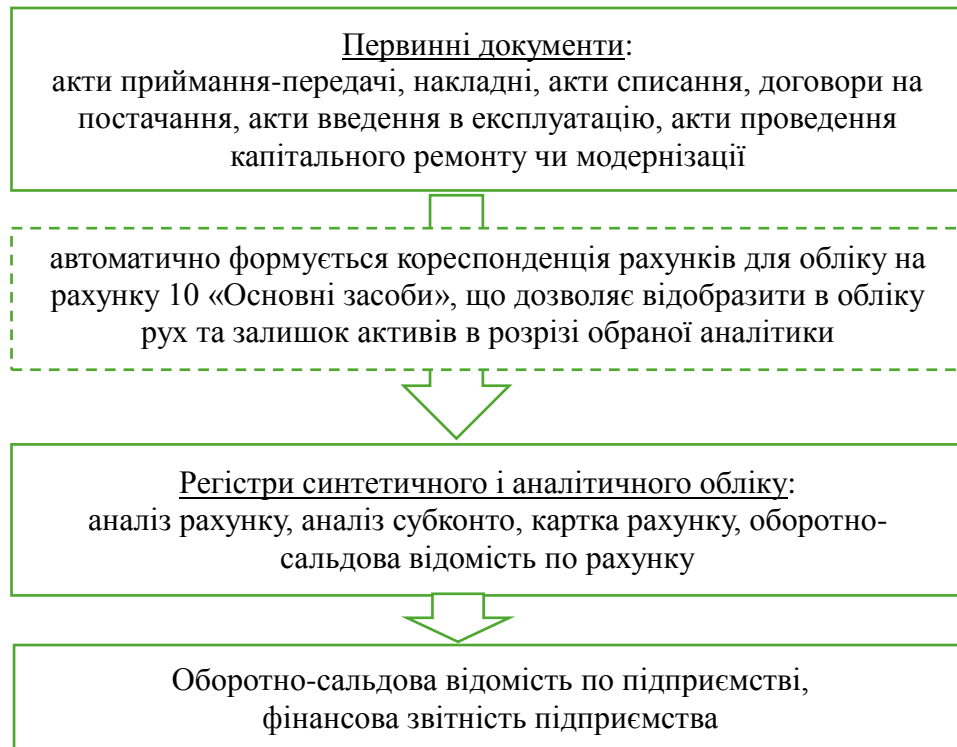

Рис. 2.3. Схема обліку основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К»

Таким чином, в ПП «АГРО ДІМ-К» комп'ютерна програма «BAS Бухгалтерія» виступає ключовим інструментом обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами, сприяючи підвищенню ефективності роботи підприємства та його фінансової стійкості. Поєднання первинних документів, синтетичних рахунків та аналітичних регістрів формує повний цикл облікового відображення, що дозволяє не лише точно фіксувати фактичні операції, а й здійснювати оперативний контроль за рухом, технічним станом і ефективністю використання кожного об'єкта. Завдяки автоматичному формуванню кореспонденції рахунків та розгалуженій системі аналітики програма створює достовірну базу для управлінських рішень, планування інвестицій, оптимізації витрат на утримання та

оновлення активів. Облік основних засобів у системі «BAS Бухгалтерія» забезпечує цілісну, послідовну та глибоко структуровану інформаційну підтримку процесу управління майном підприємства.

2.4. Напрямки удосконалення обліку основних засобів для потреб управління на підприємстві

Управлінські потреби підприємства вимагають від обліку основних засобів не лише точності та відповідності нормативним вимогам, а й здатності оперативно забезпечувати інформацією для прийняття рішень. Традиційний бухгалтерський облік часто орієнтований на зовнішню звітність, що може обмежувати його корисність для внутрішнього управління. Саме тому удосконалення обліку основних засобів має ґрунтуватися на адаптації його методів і процедур під конкретні управлінські завдання. Важливо забезпечити своєчасне отримання даних про наявність, стан, знос і ефективність використання основних засобів. Це дозволяє керівництву планувати інвестиції, оптимізувати витрати на утримання активів і прогнозувати потреби у заміні обладнання. Крім того, гнучкий облік сприяє контролю за використанням ресурсів і запобігає неефективним витратам.

Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє інтегрувати дані обліку з системами управління, що підвищує оперативність прийняття рішень. Не менш важливою є стандартизація та уніфікація процедур, яка спрощує аналіз і порівняння показників. Завдяки цьому облік стає інструментом стратегічного планування, а не лише формальною процедурою. В цілому, удосконалення обліку основних засобів повинно забезпечувати баланс між точністю бухгалтерських даних і потребами управління підприємством.

Отже, наявні потреби управління на підприємстві дозволяють виділити ключові напрямки удосконалення обліку основних засобів, які забезпечують його ефективність і оперативність, сприяючи більш обґрунтованому прийняттю управлінських рішень. На рис. 2.4. узагальнено пропоновані

напрямки удосконалення обліку основних засобів для досліджуваного ПП «АГРО ДІМ-К». Удосконалення обліку основних засобів для потреб управління передбачає комплексний підхід, який охоплює як технічні, так і організаційні аспекти.

Рис. 2.4. Пропоновані напрямки комплексного удосконалення обліку основних засобів для досліджуваного ПП «АГРО ДІМ-К»

Насамперед, важливим напрямом є розширення використання можливостей підсистеми «Основні засоби» в бухгалтерській автоматизованій системі «BAS Бухгалтерія», що дозволяє максимально застосовувати вбудовані інструменти для групової обробки карток, автоматичного формування документів та пакетної амортизації, а також налаштовувати шаблони для різних типів операцій, таких як введення в експлуатацію, переміщення, модернізація або списання активів. Наступним кроком є інтеграція обліку основних засобів із іншими модулями «BAS Бухгалтерія», що забезпечує синхронізацію даних зі складами, виробництвом та кадровим

обліком, а також автоматичне перенесення витрат на модернізацію чи ремонти з відповідних модулів до карток активів.

Значну роль відіграє оптимізація аналітичних параметрів і довідників, що передбачає розширення довідників місць експлуатації, підрозділів та матеріально відповідальних осіб, впровадження додаткових реквізитів для відстеження стану, ступеня зносу та відповідальних техніків, а також формування ієрархічної структури активів для детальної аналітики. Автоматизація аналітичної звітності в «BAS Бухгалтерія» дозволяє формувати власні звіти для оперативного контролю за строками служби, амортизацією, витратами на ремонти та центрами відповідальності, використовуючи зведені таблиці та OLAP-інструменти для прогнозування потреб у оновленні основних засобів.

Не менш важливим є забезпечення інтеграції обліку з управлінськими потребами, що дозволяє поєднувати дані бухгалтерського та управлінського обліку, формувати внутрішні управлінські звіти щодо ефективності використання активів та проводити аналітику для прийняття рішень про оновлення, оренду чи продаж майна. Удосконалення процесів планування та прогнозування сприяє формуванню довгострокових планів оновлення основних засобів, прогнозуванню амортизаційних витрат і потреб у капітальних інвестиціях, а також аналізу життєвого циклу активів для оптимізації витрат на ремонт і модернізацію. Усі ці напрямки разом формують систему обліку, яка не лише відповідає нормативним вимогам, а й забезпечує ефективне управління основними засобами на підприємстві.

У контексті комплексного підходу до удосконалення обліку основних засобів і на основі запропонованих напрямів, вважаємо доцільним впровадження спеціального управлінського звіту, що дозволить систематизувати ключові показники ефективності використання активів, забезпечити оперативний контроль та підтримати прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Пропонована форма управлінського звіту про рух основних засобів наведена в таблиці 2.4. Пропонований Звіт про рух

основних засобів стане важливим управлінським інструментом, що дозволяє отримати цілісне уявлення про те, як змінюється структура та склад технічного парку підприємства протягом певного періоду. Його доцільно складати для того, щоб керівництво могло оперативнo бачити всі операції з технікою — надходження, переміщення між підрозділами та вибуття. Такий документ забезпечує прозорість руху активів і формує фактичну картину забезпеченості підрозділів технікою, необхідною для виконання виробничих завдань.

Таблиця 2.4

Пропонована форма управлінського звіту
про рух основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К»

Найменування основного засобу	Інв. №	Група / Тип	Підрозділ (на початок)	Підрозділ (на кінець)	Операція (надходження / вибуття / переміщення)
Трактор John Deere 8345R	000145	Трактори	Рослинництво	Рослинництво	— (без руху)
Комбайн New Holland CX-8.80	000201	Комбайни	Рослинництво	Машинно-тракторний парк	Переміщення
Плуг Lemken Diamant 11	000278	Ґрунтообробна техніка	Машинно-тракторна станція	Машинно-тракторна парк	Надходження
Обприскувач Berthoud Raptor 4240	000310	Обприскувачі	Рослинництво	—	Вибуття (продаж)
Причіп Pronar T680	000190	Транспорт	Тваринництво	Рослинництво	Переміщення

Продовження таблиці

Дата операції	Первісна вартість, грн	Залишкова вартість, грн	Підстава (акт, договір)	Коментар
—	4 200 000	2 950 000	—	Техніка у справному стані
12.03.2025	5 800 000	3 980 000	Наказ №15 від 12.03.2025	Передано для підготовки до збиральної
05.03.2025	780 000	780 000	Акт введення в експлуатацію №05	Нове обладнання
28.03.2025	1 350 000	350 000	Договір купівлі-продажу №21	Реалізований через низьку ефективність

18.03.2025	210 000	125 000	Наказ №18	Перерозподіл для весняних робіт

На основі цього звіту керівництво може ухвалювати низку управлінських рішень. Зокрема, інформація про переміщення техніки дозволяє оптимізувати її завантаження, уникати простоїв та дублювання ресурсів у різних підрозділах. Дані про надходження допомагають оцінити, наскільки придбана техніка оперативно введена в експлуатацію та чи відповідає вона планам виробництва. Відомості про вибуття, своєю чергою, дають можливість аналізувати економічну ефективність подальшої експлуатації окремих активів, визначати доцільність заміни або продажу зношеної техніки. Сукупно це сприяє більш раціональному управлінню інвестиціями, підвищенню ефективності використання основних засобів і зниженню витрат на їх утримання.

Якщо розглянути приклад заповнення, наведений у таблиці 2.4, можна зробити кілька важливих висновків для підприємства. Переміщення комбайна New Holland CX-8.80 до машинно-тракторної станції свідчить про підготовку техніки до збиральної кампанії, що є правильним планувальним рішенням. Надходження нового плуга підвищує технічний потенціал машинно - тракторної станції і забезпечує можливість якіснішої обробки ґрунту. Вибуття обприскувача через його низьку ефективність зменшує потенційні витрати на ремонт та утримання застарілої техніки. Такий аналіз дає можливість керівництву ухвалити рішення про подальше оновлення технічного парку, оптимізувати завантаження підрозділів і спланувати інвестиції у ті види техніки, які забезпечують найбільший виробничий ефект.

Пропонований управлінський звіт стане логічним продовженням заходів з інтеграції та автоматизації обліку, забезпечуючи безпосередню користь для управління підприємством. Інтеграція цього звіту в систему «BAS Бухгалтерія» може здійснюватися за рахунок використання аналітичних можливостей підсистеми «Основні засоби» та механізмів системи компоновки даних. Усі операції надходження, вибуття та передачі

техніки вже реєструються в інформаційній базі під час введення відповідних документів (Акт введення в експлуатацію, Передача, Списання тощо). На їх основі можна налаштувати автоматичну форму управлінського звіту, який буде оновлюватися в реальному часі. Це дозволить керівництву отримувати актуальну інформацію без ручного узагальнення даних, мінімізуючи помилки та забезпечуючи точність аналітики.

Таким чином, комплексний підхід до обліку основних засобів створює основу для ефективного управління активами підприємства. Запропоновані заходи спрямовані на інтеграцію облікових процесів з управлінськими потребами, підвищення точності та оперативності даних, а також на забезпечення аналітичної підтримки прийняття рішень. Такий підхід дозволяє не лише контролювати наявність та стан основних засобів, а й прогнозувати потреби у їхньому оновленні та модернізації. Впровадження управлінського звіту про рух основних засобів доповнює ці зусилля, забезпечуючи систематизовану інформацію для оперативного реагування на зміни та планування ресурсів. Використання звіту як елемента системи управління дозволяє підприємству раціонально розподіляти ресурси та підвищувати ефективність функціонування технічного парку. Інтеграція цього інструменту в «BAS Бухгалтерія» робить процеси максимально автоматизованими, прозорими та орієнтованими на прийняття виважених управлінських рішень.

Висновки до розділу 2

1. Приватне підприємство «АГРО ДІМ-К» Синельниківського району Дніпропетровської області є суб'єктом аграрного бізнесу з 2006 року. Керівник підприємства здійснює загальне стратегічне управління, визначає пріоритетні напрями розвитку, координує діяльність підрозділів і забезпечує взаємодію з зовнішніми стейкхолдерами. Під його керівництвом функціонує

апарат управління, що охоплює економічні, фінансові, планово-аналітичні та адміністративні служби, відповідальні за організацію виробничих процесів, облік, контроль і планування. Організаційна структура ПП «АГРО ДІМ-К» є багатокомпонентною системою, що поєднує виробничі, технічні, управлінські та забезпечувальні підрозділи. Її побудова спрямована на забезпечення технологічної цілісності, ефективного використання ресурсів та підвищення продуктивності, що дозволяє підприємству адаптуватися до умов ринку та забезпечувати стабільність своєї діяльності.

2. Аналіз показників діяльності ПП «АГРО ДІМ-К» за період 2020-2024 рр. дає змогу зробити висновок про поступальний розвиток досліджуваного підприємства, що відображається у зростанні вартості його майна з переважанням темпів росту вартості основних засобів та оборотних активів. Такий склад майна свідчить про нарощування виробничого потенціалу та забезпечення операційної діяльності. Фінансові результати підприємства загалом позитивні, хоча з коливаннями прибутковості, які вказують на потребу в посиленні контролю за витратами та удосконаленні цінової політики для стабілізації рентабельності. Аналіз фінансової стійкості засвідчує зміцнення власного капіталу і зниження залежності від зовнішніх джерел, що створює надійний фундамент для довгострокового розвитку і підвищення інвестиційної привабливості. Водночас показники ліквідності демонструють необхідність подальшої уваги до управління оборотними активами та платоспроможністю, аби забезпечити своєчасне виконання короткострокових зобов'язань і мінімізувати ризики фінансової нестабільності.

3. Бухгалтерія ПП «АГРО ДІМ-К» складається з п'яти працівників, серед яких головний бухгалтер виконує координаційну та контрольну функції, відповідаючи за правильність ведення обліку та своєчасність звітності. Для автоматизації та спрощення облікових процесів підприємство використовує програмне забезпечення «BAS Бухгалтерія» та сервіс «M.e.doc», що дозволяє ефективно реєструвати, систематизувати та

аналізувати первинні документи, вести облік руху активів і зобов'язань та забезпечувати електронний обмін звітними документами. Комплексний підхід до організації облікової роботи в ПП «АГРО ДІМ-К», де поєднуються чіткий розподіл обов'язків, автоматизація процесів та ефективна комунікація, дозволяє аграрному підприємству підтримувати високий рівень фінансової дисципліни, оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі і забезпечувати надійне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

4. В ПП «АГРО ДІМ-К» комп'ютерна програма «BAS Бухгалтерія» виступає ключовим інструментом обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами, сприяючи підвищенню ефективності роботи підприємства та його фінансової стійкості. Поєднання первинних документів, синтетичних рахунків та аналітичних регістрів формує повний цикл облікового відображення, що дозволяє не лише точно фіксувати фактичні операції, а й здійснювати оперативний контроль за рухом, технічним станом і ефективністю використання кожного об'єкта. Завдяки автоматичному формуванню кореспонденції рахунків та розгалуженій системі аналітики програма створює достовірну базу для управлінських рішень, планування інвестицій, оптимізації витрат на утримання та оновлення активів. Облік основних засобів у системі «BAS Бухгалтерія» забезпечує цілісну, послідовну та глибоко структуровану інформаційну підтримку процесу управління майном підприємства.

5. Вважаємо за необхідне впровадження комплексного підходу до організації облікових процесів на підприємстві. Впровадження автоматизованих інструментів та розширення функціональних можливостей підсистеми обліку дозволяє значно підвищити оперативність і точність відображення даних про активи. Інтеграція обліку основних засобів з іншими модулями «BAS Бухгалтерія» забезпечує своєчасну синхронізацію інформації, що сприяє коректному контролю за місцями зберігання, ремонтними операціями та витратами на модернізацію. Оптимізація

аналітичних параметрів і довідників дозволяє отримувати більш детальну та структуровану інформацію для управлінського аналізу. Автоматизація формування звітності забезпечує швидкий доступ до ключових показників ефективності використання активів і підтримує прийняття обґрунтованих рішень. Одночасно удосконалення процесів планування та прогнозування дозволяє підприємству більш раціонально планувати капітальні інвестиції та строки оновлення обладнання. У цілому, реалізація запропонованих напрямків створює умови для ефективного управління основними засобами, підвищує прозорість облікових процесів та сприяє оптимізації використання ресурсів підприємства.

6. Впровадження управлінського звіту про рух основних засобів створює важливий інструмент для підтримки прийняття оперативних та стратегічних рішень на підприємстві. Такий звіт дозволяє систематизувати інформацію про стан, рух і ефективність використання активів, що забезпечує своєчасний контроль та аналіз ключових показників. Завдяки інтеграції з обліковою системою, процес збору і обробки даних стає максимально автоматизованим, що знижує ризик помилок і підвищує прозорість обліку. Використання звіту дозволяє більш раціонально планувати витрати на ремонт, модернізацію та оновлення основних засобів, а також оцінювати ефективність роботи підрозділів і центрів відповідальності. Крім того, наявність аналітичної інформації у зручному форматі сприяє обґрунтованому прийняттю управлінських рішень щодо оптимізації ресурсів та підвищення продуктивності підприємства. У підсумку, такий звіт стає логічним продовженням заходів з удосконалення обліку, поєднуючи точність бухгалтерської інформації з потребами управління.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Стан контрольних заходів на досліджуваному підприємстві

Контрольні процедури щодо основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К» є невід'ємною частиною системи управління активами і спрямовані на забезпечення збереження майна, ефективного використання ресурсів та відповідності обліку нормативним вимогам. Основні засоби аграрного підприємства, до яких належать сільськогосподарська техніка, будівлі та споруди, обладнання та транспортні засоби, є значною частиною виробничих ресурсів і потребують систематичного контролю на всіх етапах їх життєвого циклу – від придбання до списання. Перелік контрольних процедур ПП «АГРО ДІМ-К» щодо наявності, руху стану та ефективності використання основних засобів узагальнено в таблиці 3.1.

Першим етапом контролю є приймання основних засобів на баланс підприємства. На цьому етапі здійснюється перевірка наявності документів, що підтверджують придбання або передачу активу, відповідності фактичних характеристик активу його технічній документації, а також правильності оформлення первинних облікових документів. Для сільськогосподарської техніки та обладнання додатково контролюють наявність сертифікатів відповідності та результатів перевірки технічного стану. Цей контроль дозволяє запобігти помилкам при відображенні основних засобів у бухгалтерському та управлінському обліку і забезпечує правильне формування первісної вартості активів.

Другим важливим напрямом є періодичний інвентарний контроль, який передбачає фактичну перевірку наявності основних засобів на підприємстві. В ПП «АГРО ДІМ-К», де основні засоби часто розташовані на полях або у віддалених складах, інвентаризація є особливо важливою для запобігання

втратам і крадіжкам. В процесі інвентаризації співставляються дані бухгалтерського обліку з фактичним станом активів, перевіряється справність та придатність техніки до експлуатації, оцінюються умови зберігання будівель і споруд, а також перевіряються супровідні документи на всі активи. Результати інвентаризації використовуються для коригування облікових даних, визначення зношення активів та планування ремонтних робіт або модернізації.

Таблиця 3.1.

Перелік контрольних процедур ПП «АГРО ДІМ-К» щодо наявності, руху стану та ефективності використання основних засобів

Складова контролю	Коли проводиться	Інструментарій	Вплив на систему контролю
Приймання основних засобів	Під час придбання або передачі активу	Перевірка первинних документів, технічних паспортів, сертифікатів відповідності, оформлення актів приймання	Забезпечує правильне відображення активів на балансі, запобігає помилкам на початковому етапі
Контроль використання	Протягом експлуатації	Аналіз завантаженості техніки, перевірка документів на ремонт і обслуговування, перевірка дотримання правил експлуатації	Підвищує ефективність використання основних засобів, запобігає передчасному зношенню та простоям
Переміщення та внутрішнє переміщення	При зміні місця використання активів	Оформлення внутрішніх накладних, перевірка фактичного переміщення, внесення змін в облікові записи	Підвищує прозорість обліку, контролює розташування та збереження активів
Списання основних засобів	При непридатності, зносу або моральному старінні	Оцінка технічного стану, підготовка актів списання, погодження керівництвом	Запобігає необґрунтованим втратам, коригує баланс і відображає реальну вартість активів
Інвентаризація	Періодично (щороку або щоквартально), при зміні місця зберігання	Фактична перевірка наявності активів, звірка з обліковими даними, оцінка стану та справності, складання актів інвентаризації	Дозволяє виявити нестачі, втрати або зношення, коригувати облік, підвищує достовірність даних

Ще одним ключовим видом контролю є перевірка використання основних засобів у виробничому процесі. Для аграрного підприємства це передбачає аналіз ефективності застосування техніки під час польових робіт, оцінку завантаженості обладнання на фермах та переробних ділянках, а також дотримання правил експлуатації. Такі процедури дозволяють виявити неефективне використання активів, зменшити простої техніки, уникнути передчасного зношування обладнання і своєчасно планувати капітальні витрати. Контроль використання також включає перевірку наявності документів про ремонтні роботи, модернізацію та технічне обслуговування, що є важливим для відображення витрат на активи у бухгалтерському обліку.

Особливу увагу в ПП «АГРО ДІМ-К» приділяють контролю амортизації та обліку зносу основних засобів. На аграрних підприємствах, де активи інтенсивно використовуються у сезонні періоди, правильне нарахування амортизації є важливим для формування достовірної фінансової звітності і управлінської інформації. Контрольні процедури включають перевірку правильності застосованих методів амортизації, відповідності строків корисного використання активів їх фактичному стану, а також своєчасності переоцінки та коригування балансової вартості. Це забезпечує не тільки відповідність нормативним вимогам, але й надає керівництву достовірні дані для планування оновлення та модернізації активів.

Також в ПП «АГРО ДІМ-К» проводяться контрольні процедури щодо переміщення та списання основних засобів. Кожне переміщення техніки між полями, складами або фермами фіксується документально, перевіряється правильність оформлення внутрішніх накладних та відповідність даних обліку фактичним діям. Списання активів здійснюється лише за наявності обґрунтованого рішення керівництва, після перевірки технічного стану, оцінки залишкової вартості та підтвердження виконання ремонтних або модернізаційних робіт. Такий контроль дозволяє уникнути необґрунтованих списань і втрат, а також забезпечує прозорість у використанні ресурсів підприємства.

Не менш важливими є контрольні процедури, пов'язані з плануванням та прогнозуванням потреб у техніці і обладнанні. На основі облікових даних про стан і ефективність використання основних засобів керівництво підприємства здійснює планування капітальних вкладень, ремонтів та закупівлі нових активів. Це дозволяє ефективно розподіляти обмежені фінансові ресурси, уникати простоїв у виробничому процесі та забезпечувати стабільну роботу підприємства протягом всього аграрного сезону.

Таким чином, контрольні процедури щодо основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К» охоплюють увесь життєвий цикл активів – від придбання та введення в експлуатацію до використання, обліку зносу, переміщення та списання. Вони спрямовані на забезпечення збереження майна, оптимізацію використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва та формування достовірної облікової інформації, необхідної для управлінських рішень. Комплексність і системність таких процедур є ключовою умовою успішного функціонування аграрного підприємства та підтримки його фінансової стабільності.

3.2. Аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві

Аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління матеріально-технічною базою. Він дозволяє отримувати об'єктивну інформацію про стан, рух та використання активів для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень. Аналіз даних про надходження, вибуття та вартість основних засобів є ключовим для розуміння процесів оновлення та збереження матеріально-технічної бази підприємства. Він допомагає оцінити ефективність інвестиційної політики та визначити ступінь зносу або модернізації активів. Завдяки цьому аналізу можна своєчасно

приймати управлінські рішення щодо планування капітальних вкладень і оптимізації парку основних засобів. Крім того, він сприяє збалансованому розвитку підприємства, забезпечуючи стабільність виробничих процесів і підвищення конкурентоспроможності. На рис. 3.1. наведено динаміку надходження, вибуття та вартості основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К» за період 2020–2024 роки.

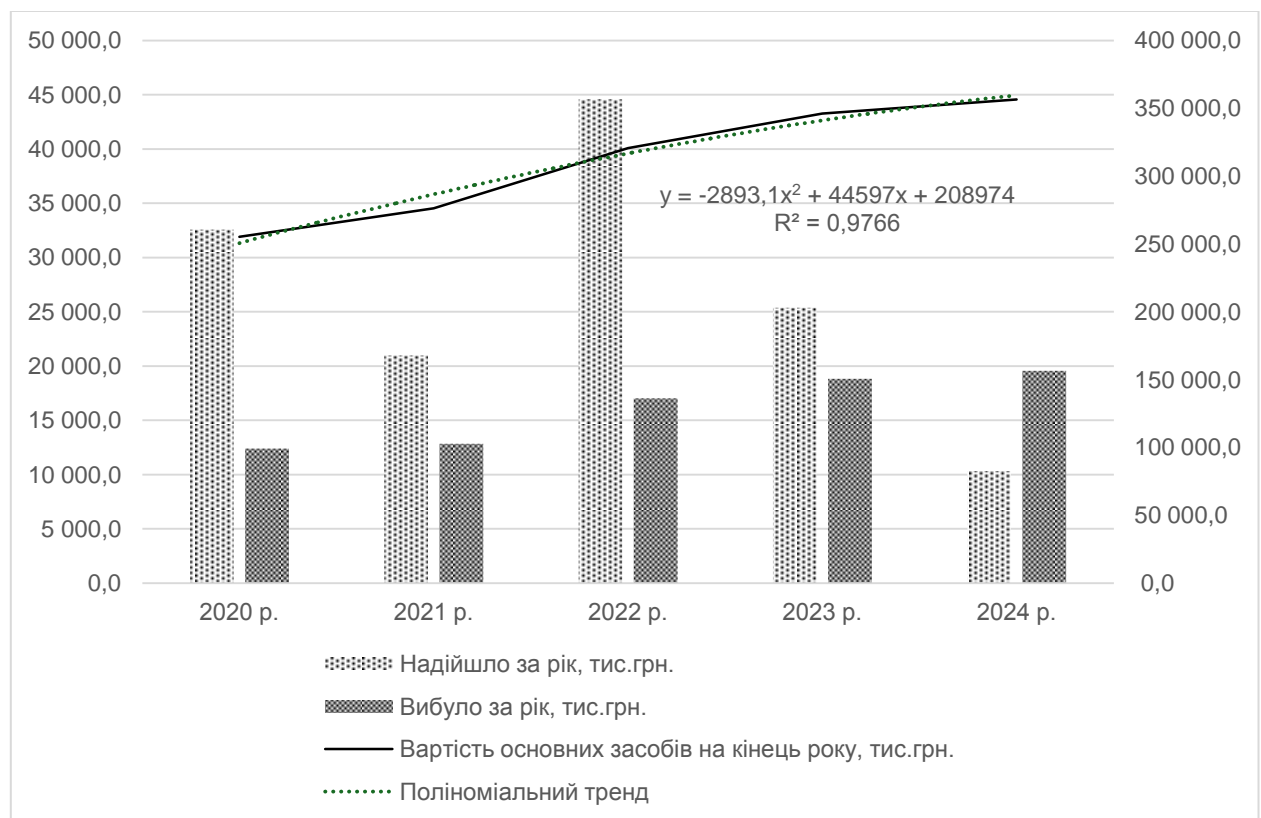

Рис. 3.1. Динаміка надходження, вибуття та вартості основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К»

Динаміка руху основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К» за 2020–2024 рр. свідчить про поступове зростання їх загальної вартості, хоча темпи оновлення та вибуття протягом періоду були нерівномірними. Найвищий обсяг надходжень спостерігався у 2022 році, що може бути пов'язано з розширенням виробничих потужностей або модернізацією технічного парку після періоду стриманих інвестицій у 2021 році. У наступні роки підприємство скорочує вкладення в основні засоби, і 2024 рік демонструє

найнижчі обсяги надходжень за весь період, що може вказувати на завершення активної фази оновлення або обмеження фінансових можливостей. Водночас вибуття зростає щороку, що свідчить про поступове списання або продаж застарілих чи неефективних активів. Незважаючи на перевищення вибуття надходжень у 2024 році, загальна вартість основних засобів продовжує збільшуватися, оскільки попередні роки сформували значну базу оновленого парку, а нові надходження залишаються достатніми для компенсації втрат. Загальна тенденція характеризується модернізацією та омолодженням основних засобів, однак з ознаками уповільнення інвестиційної активності наприкінці періоду.

Для більш глибокого розуміння стану основних засобів та їх ролі у виробничому процесі доцільно провести детальнішу оцінку їх руху та функціонального стану. В таблиці 3.2 узагальнено дані, які дозволяють простежити не лише обсяги надходжень і вибуття, а й технічний стан ПП «АГРО ДІМ-К». Це допоможе виявити проблемні ділянки та визначити пріоритети для ремонтів або оновлення. Аналіз показників руху та функціонального стану основних засобів є важливим кроком для формування ефективної стратегії управління основними засобами підприємства.

Аналіз показників руху та функціонального стану основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К» за 2020–2024 роки свідчить про певні тенденції у розвитку технічного парку підприємства. Річний приріст основних засобів демонструє коливання з максимумом у 2022 році та поступовим зменшенням у 2023–2024 роках, що свідчить про зниження інвестиційної активності наприкінці періоду. Темпи зростання та темпи приросту також зменшуються, відображаючи уповільнення оновлення та модернізації активів. Коефіцієнт оновлення істотно знизився до 3% у 2024 році, тоді як коефіцієнт вибуття залишався стабільним на рівні 6%, що призвело до підвищення коефіцієнта заміни до майже 189% у 2024 році, сигналізуючи про випереджальне вибуття старих активів порівняно з надходженням нових.

Щодо функціонального стану, коефіцієнт зносу продовжує зростати, досягаючи 38% на кінець 2024 року, що вказує на поступове старіння техніки та необхідність оновлення. Коефіцієнт придатності відповідно знизився до 62%, підтверджуючи зменшення частки повністю працездатних основних засобів. Основними причинами цих змін є скорочення надходжень нової техніки, стабільне, але відносно високе вибуття старих активів, а також недостатньо інтенсивне оновлення парку, що відображається у високих темпах зносу та зниженні придатності. У цілому, динаміка свідчить про поступове старіння основних засобів і необхідність планування стратегічних заходів для їх оновлення та підтримки функціональної придатності.

Таблиця 3.2

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів
ПП «АГРО ДІМ-К»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	Зміна 2024 р. проти 2020р., %
Показники руху основних засобів						
Річний приріст(+) або зменшення(-), тис.грн.	32550,0	20982,0	44557,0	25367,0	10325,0	31,72
Темп зростання (зменшення), %	1,15	1,08	1,16	1,08	1,03	89,85
Темп приросту (зменшення), %	0,15	0,08	0,16	0,08	0,03	20,41
Коефіцієнт оновлення, %	0,13	0,08	0,14	0,07	0,03	22,71
Коефіцієнт вибуття, %	0,06	0,05	0,06	0,06	0,06	101,60
Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	0,38	0,61	0,38	0,74	1,89	497,91
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	1	1	1	1	1	100,00
Показники функціонального стану основних засобів						
Коефіцієнт зносу, %:						
а) на початок року	0,23	0,25	0,27	0,29	0,32	142,47
б) на кінець року	0,28	0,30	0,33	0,35	0,38	134,39
Коефіцієнт придатності, %:						
а) на початок року	0,77	0,75	0,73	0,71	0,68	87,62
б) на кінець року	0,72	0,70	0,67	0,65	0,62	86,54

На основі проведеного аналізу руху та функціонального стану основних засобів стає очевидною необхідність впровадження систематичного інструменту контролю та оцінки ефективності їх використання. Такий підхід дозволить не лише відстежувати стан техніки, а й забезпечить об'єктивну

основу для управлінських рішень щодо оновлення, ремонту та оптимізації парку. Для удосконалення системи управління основними засобами на підприємстві пропонуємо для впровадження аналітичний звіт про ефективність використання основних засобів, який стане вагомим інструментом для управління технічним потенціалом агропідприємства. Його доцільно складати з метою оцінки реального рівня завантаження техніки, визначення її фактичної продуктивності та фінансової віддачі від експлуатації. Пропонована форма аналітичного звіту наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Аналітичний звіт про ефективність використання основних засобів

Найменування основного засобу	Інв. №	Години роботи за період	Можлива кількість годин	Коефіцієнт використання	Витрати на утримання за період, тис. грн	Витрати на 1 грн залишкової вартості	Коментар
Трактор John Deere 8345R	00145	190	240	0,79	310	0.11	Високе навантаження, витрати відповідають класу техніки
Комбайн New Holland CX-8.80	00201	110	180	0,61	420	0.10	Високі витрати через складність вузлів, середнє завантаження
Опрыскиватель Berthoud Raptor 4240	00310	22	140	0,16	55	0.04	Мінімальне завантаження, утримання стає економічно недоцільним
Плуг Lemken Diamant 11	00278	57	160	0,36	38	0.05	Невисокі витрати, техніка нова
Причіп Pronar T680	00190	96	200	0,48	20	0.16	Дешевий у обслуговуванні, корисний у пікові періоди

Звіт призначений для аналізу фактичного використання техніки, виявлення неефективних або надлишкових активів, прийняття рішень щодо їх перерозподілу, модернізації чи вибуття, а також для оцінки фінансової віддачі від кожної одиниці техніки. У звіті узагальнюються ключові показники —

кількість фактично відпрацьованих годин, потенційно можливий час роботи, коефіцієнт завантаження та величина доходу, що припадає на одну гривню вартості активу. Таке аналітичне наповнення дозволяє керівництву підприємства бачити, які основні засоби забезпечують максимальний внесок у виробничий процес, а які — навпаки, практично не приносять користі та створюють додаткове навантаження на витрати.

Завдяки цьому документу керівники можуть ухвалювати низку обґрунтованих управлінських рішень. Інформація про рівень використання техніки дозволяє визначати резерви продуктивності, планувати графіки робіт, перерозподіляти техніку між підрозділами, а також приймати рішення щодо модернізації або списання малоефективних активів. Аналіз фінансової віддачі допомагає оптимізувати інвестиції в оновлення технічного парку, зосереджуючи ресурси на тих видах техніки, що генерують найбільшу економічну користь. У підсумку систематичне використання такого звіту сприяє підвищенню продуктивності, зменшенню непродуктивних витрат та раціональному використанню основних засобів.

Якщо проаналізувати приклад заповнення, то аналіз показників ефективності використання основних засобів свідчить, що трактор John Deere 8345R працює з високим коефіцієнтом використання та стабільним рівнем завантаження, а витрати на його утримання є виправданими з огляду на інтенсивність експлуатації. Це підтверджує його ключову роль у виробничому процесі та необхідність подальшого утримання в технічному парку підприємства. Комбайн New Holland CX-8.80 демонструє достатньо високий рівень використання, проте наявний резерв збільшення завантаження. Оптимізація графіків робіт або перерозподіл техніки між полями може знизити питомі витрати та підвищити загальну ефективність його експлуатації.

Водночас обприскувач Berthoud Raptor 4240 має критично низький коефіцієнт використання при відносно відчутних витратах на утримання. Це свідчить про економічну недоцільність його подальшої експлуатації та може

стати підставою для прийняття рішення щодо його продажу або заміни на більш ефективну модель. Плуг Lemken Diamant 11 як новий актив поки що не досяг оптимального рівня завантаження, однак показники витрат відповідають очікуваням, що свідчить про потенціал зростання ефективності у наступних періодах. Причіп Pronar T680 використовується на середньому рівні і характеризується низькими витратами на утримання. Попри те, що він не створює прямої фінансової віддачі, техніка відіграє важливу роль у забезпеченні внутрішньої логістики, що виправдовує його подальше використання в структурі основних засобів.

Інтеграція цього звіту в систему «BAS Бухгалтерія» може бути реалізована шляхом формування окремої аналітичної форми на основі системи компоновки даних. Усі необхідні показники — амортизаційні дані, залишкова вартість, місця використання, обороти техніки, виробіток — уже містяться в облікових документах і регістрах. Після налаштування звіт формуватиметься автоматично, оновлюючись у реальному часі та забезпечуючи керівництво достовірною інформацією без потреби у ручному узагальненні.

Таким чином, підприємство може ухвалити рішення про оптимізацію свого технічного парку: посилити використання продуктивних одиниць, позбутися неефективних активів, спрямувати інвестиції на ті види техніки, що забезпечують найбільший виробничий і фінансовий ефект. Застосування такого звіту забезпечує проактивне управління основними засобами та сприяє підвищенню загальної ефективності виробництва.

3.3. Напрями удосконалення контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві

Контроль основних засобів на підприємстві відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління активами та оптимізації використання

ресурсів. У сучасних умовах діяльності, коли фінансові та матеріальні ресурси обмежені, недостатньо здійснювати лише епізодичні перевірки або реагувати на виявлені проблеми, необхідний системний підхід до контролю. Системний контроль передбачає організацію процесів перевірки на всіх етапах життєвого циклу основних засобів — від придбання та введення в експлуатацію до експлуатації, ремонту, модернізації та списання. Він забезпечує своєчасне отримання достовірної інформації про наявність, стан, місце розташування та ефективність використання активів, що створює основу для обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Такий підхід дозволяє не лише попереджати втрати та неефективне використання майна, а й планувати капітальні вкладення, модернізацію обладнання та заходи з підвищення продуктивності технічного парку. У цьому контексті важливо розробити єдиний алгоритм контрольних процедур, який забезпечить систематичність і послідовність дій, підвищить прозорість процесів і дозволить ефективно інтегрувати дані контролю в систему управлінського обліку підприємства. На рис. 3.2 наведено пропонування алгоритм, який відображає логіку проведення контрольних процедур і забезпечує їх комплексний характер.

Алгоритм контролю основних засобів для управлінських потреб передбачає послідовне виконання взаємопов'язаних процедур, які забезпечують достовірність облікової інформації та ефективність використання активів. На початковому етапі здійснюється ідентифікація та реєстрація всіх основних засобів підприємства, включаючи техніку, обладнання та будівлі, у відповідних довідниках та картках системи «BAS Бухгалтерія» Бухгалтерія. Це дозволяє переконатися, що всі активи включені в управлінський облік і можуть бути відстежені у подальших процедурах контролю.

Наступним кроком є фізичний контроль наявності та стану активів. Під час цієї процедури перевіряють фактичну присутність основних засобів, їх працездатність, рівень зносу та можливі пошкодження, використовуючи

документи інвентаризації та акти перевірки. Такий контроль забезпечує достовірність даних, необхідних для прийняття оперативних рішень керівництвом підприємства. Паралельно проводиться контроль документального оформлення операцій, що стосуються надходження, вибуття, переміщення та ремонту активів. Правильне і своєчасне оформлення документів у системі «BAS Бухгалтерія» гарантує коректність аналітичного обліку та формування звітності.

Рис. 3.2. Пропонований алгоритм контролю основних засобів для потреб управління на підприємстві

Контроль аналітичного обліку забезпечує точність заповнення карток основних засобів, правильність реквізитів підрозділів та матеріально відповідальних осіб, відповідність класифікації та амортизаційних груп.

Важливо відзначити, що використання управлінських звітів про рух основних засобів та аналітичних звітів про ефективність використання основних засобів дозволяє створити надійну базу для оцінки ефективності та подальшого планування, адже, забезпечує систематичний збір і узагальнення даних про завантаження, продуктивність та фінансові показники активів, що дозволяє керівництву оперативно оцінювати ефективність їх використання. Інтеграція розроблених звітів у алгоритм контролю сприяє підвищенню точності управлінських рішень і дозволяє виявляти резерви для оптимізації ресурсів підприємства.

На фінансовому рівні контроль охоплює перевірку залишкової вартості, нарахованої амортизації, витрат на ремонти та модернізацію, а також доходів, отриманих від використання активів. Дані бухгалтерського обліку та аналітичні звіти дозволяють забезпечити прозорість фінансових ресурсів і своєчасно реагувати на відхилення. Порівняння фактичних показників з планами та нормативами, включаючи знос і виробничі графіки, дає змогу виявляти відхилення, оцінювати ризики та коригувати розподіл ресурсів.

Завершальним етапом алгоритму є формування управлінського висновку, який узагальнює дані про ефективність використання основних засобів, наявні резерви, надлишки та дефіцит активів. Інтеграція інформації з усіх попередніх етапів у системі «BAS Бухгалтерія» дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо модернізації, списання, переміщення або інвестицій у нові активи. Таким чином, запропонований алгоритм забезпечує комплексний, послідовний і системний контроль основних засобів, що сприяє підвищенню ефективності їх використання та підтримці управлінських процесів на підприємстві.

Для контролю основних засобів за запропонованим алгоритмом доцільно формувати «Відомість контролю основних засобів для управлінських потреб», яка буде інтегрувати як фактичні, так і аналітичні показники, та дозволить оперативно відстежувати стан активів і приймати рішення. Форма запропонованої відомості наведена в таблиці 3.4. Відомість

контролю основних засобів для управлінських потреб є комплексним документом, який об'єднує інформацію про фізичний стан активів, їх використання, фінансову ефективність та коректність оформлення документів. Складання такого документу дозволяє керівництву підприємства мати цілісну картину стану основних засобів у розрізі підрозділів та окремих одиниць техніки, своєчасно виявляти неефективні або простоюючі активи, а також контролювати дотримання норм та процедур ведення обліку.

Таблиця 3.4

Відомість контролю основних засобів для управлінських потреб

Найменування основного засобу	Інв. №	Підрозділ	Фактична наявність (так/ні)	Стан (працездатний/ потребує ремонту/ виведений)	Документи на операції (оформлені/ неоформлені)
Трактор John Deere 8345R	000145	Машинно-тракторний парк	Так	Працездатний	Оформлені
Комбайн New Holland CX-8.80	000201	Машинно-тракторний парк	Так	Працездатний	Оформлені
Обприскувач Berthoud Raptor 4240	000310	Машинно-тракторний парк	Так	Потребує ремонт	Неоформлені
Плуг Lemken Diamant 11	000278	Машинно-тракторний парк	Так	Працездатний	Оформлені
Причіп Pronar T680	000190	Транспорт	Так	Працездатний	Оформлені

Продовження таблиці

Години використаня за період	Коефіцієнт завантаження	Витрати на 1 грн залишкової вартості	Відхилення рівня витрат від плану (%)	Коментар / Рекомендації
190	0,79	0,18	-5%	Зберегти в активі, планувати завантаження
110	0,61	0,36	-20%	Оптимізувати графік роботи, підвищити завантаження
22	0,16	0,09	-85%	Розглянути вибуття або заміну
57	0,36	0,10	-50%	Відстежувати завантаження, можливе збільшення робіт
96	0,48	0,48	-40%	Використовувати в

				логістиці, переглянути фінансову доцільність

На основі відомості можна ухвалювати різні управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію технічного парку: коригувати графіки роботи окремих одиниць техніки для підвищення завантаження, розподіляти техніку між підрозділами відповідно до потреб виробництва, планувати ремонт чи модернізацію, а також приймати обґрунтовані рішення про списання або продаж малоефективних активів. Завдяки такому контролю підвищується продуктивність, зменшуються непродуктивні витрати, оптимізуються капітальні вкладення та підвищується точність управлінського планування. Узагальнюючи приклад заповнення, трактор John Deere демонструє високий рівень завантаження та стабільну фінансову віддачу, що підтверджує доцільність його постійного використання. Комбайн має резерви завантаження, отже підприємство може змінити виробничі графіки або перерозподілити роботи для більш ефективного використання. Обприскувач з низьким рівнем використання та витратами сигналізує про його малу ефективність, що обґрунтовує рішення про вибуття або заміну техніки. Новий плуг поки не досяг оптимального завантаження, але має потенціал росту, а транспортний причіп забезпечує логістичні потреби, хоча фінансова віддача невисока.

Інтеграція відомості в систему «BAS Бухгалтерія» дозволяє автоматизувати збір даних та формування аналітики. Всі показники — наявність, стан, використання, завантаження та фінансова ефективність — можуть підтягуватися з карток основних засобів, документів надходження, вибуття та обліку амортизації. Це забезпечує оперативність і достовірність інформації для прийняття рішень. Отже, підприємство на підставі відомості може ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації та модернізації основних засобів, що забезпечує підвищення продуктивності, зниження витрат та раціональне використання капітальних ресурсів.

Таким чином, запропонований алгоритм контролю основних засобів у поєднанні з відомістю контролю забезпечує системний підхід до оцінки технічного парку підприємства. Використання планових та фактичних показників, а також фіксація відхилень дозволяють не лише відстежувати реальний стан і завантаження техніки, а й своєчасно виявляти проблеми в організації робіт чи технічному обслуговуванні. Поєднання даних про фактичну наявність, технічний стан, оформлення документів, коефіцієнт завантаження та витрати на одиницю вартості формує цілісну картину ефективності використання активів. Такий підхід дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо ремонту, заміни, оптимізації графіків роботи або перегляду потреби у певних видах техніки. Виявлення відхилень від плану підсилює контрольну функцію та дозволяє оперативно реагувати на відхилення від виробничих цілей. Загалом алгоритм і відомість контролю забезпечують прозорість, підвищують точність управлінського обліку та сприяють раціональному використанню основних засобів.

Висновки до розділу 3

1. Контрольні процедури щодо основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К» є невід'ємною частиною системи управління активами і спрямовані на забезпечення збереження майна, ефективного використання ресурсів та відповідності обліку нормативним вимогам. Контрольні процедури щодо основних засобів в «АГРО ДІМ-К» охоплюють увесь життєвий цикл активів – від придбання та введення в експлуатацію до використання, обліку зносу, переміщення та списання. Вони спрямовані на забезпечення збереження майна, оптимізацію використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва та формування достовірної облікової інформації, необхідної для управлінських рішень. Комплексність і системність таких процедур є

ключовою умовою успішного функціонування аграрного підприємства та підтримки його фінансової стабільності.

2. Аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління матеріально-технічною базою. Динаміка руху основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К» за 2020–2024 рр. свідчить про поступове зростання їх загальної вартості, хоча темпи оновлення та вибуття протягом періоду були нерівномірними. Загальна тенденція характеризується модернізацією та омолодженням основних засобів, однак з ознаками уповільнення інвестиційної активності наприкінці періоду. Основними причинами цих змін є скорочення надходжень нової техніки, стабільне, але відносно високе вибуття старих активів, а також недостатньо інтенсивне оновлення парку, що відображається у високих темпах зносу та зниженні придатності. У цілому, динаміка свідчить про поступове старіння основних засобів і необхідність планування стратегічних заходів для їх оновлення та підтримки функціональної придатності.

3. Для удосконалення системи управління основними засобами на підприємстві пропонуємо для впровадження аналітичний звіт про ефективність використання основних засобів, який стане вагомим інструментом для управління технічним потенціалом агропідприємства. Звіт призначений для аналізу фактичного використання техніки, виявлення неефективних або надлишкових активів, прийняття рішень щодо їх перерозподілу, модернізації чи вибуття, а також для оцінки фінансової віддачі від кожної одиниці техніки. У звіті узагальнюються ключові показники — кількість фактично відпрацьованих годин, потенційно можливий час роботи, коефіцієнт завантаження та величина доходу, що припадає на одну гривню вартості активу. Таке аналітичне наповнення дозволяє керівництву підприємства бачити, які основні засоби забезпечують максимальний внесок у виробничий процес, а які — навпаки, практично не приносять користі та створюють додаткове навантаження на витрати.

4. Запропонований алгоритм контролю основних засобів формує послідовну та логічну систему управління технікою, що охоплює всі ключові етапи — від фіксації наявності та технічного стану до оцінки результатів використання і прийняття управлінських рішень. Його застосування дозволяє структурувати процеси обліку та контролю, забезпечуючи чіткість у визначенні відповідальних осіб і моментів контролю. Алгоритм дає змогу своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників, технічні несправності або неефективне завантаження техніки, що знижує ризик простоїв і нерационального використання ресурсів. Завдяки поетапності та прозорості він підтримує стабільність виробничого процесу і дозволяє оперативно вносити коригування. У підсумку алгоритм стає дієвим інструментом управління, який забезпечує не лише контроль, а й підвищення ефективності використання основних засобів у господарській діяльності підприємства.

5. Відомість контролю основних засобів виступає практичним інструментом, який дозволяє системно відстежувати фактичну наявність техніки, її технічний стан, рівень завантаження та відповідність плановим показникам. Завдяки структурованим даним у відомості керівництво отримує можливість оперативно оцінювати, чи працює техніка ефективно та чи відповідають витрати очікуваним нормам. Порівняння факту з планом дає змогу швидко виявляти відхилення та встановлювати причини — від технічних несправностей до недоліків у плануванні чи організації робіт. Інформація про стан документації підсилює контрольну функцію та забезпечує коректність оформлення операцій. У результаті відомість стає основою для своєчасного прийняття управлінських рішень щодо ремонту, доцільності утримання техніки або коригування виробничих графіків. Загалом її використання підвищує прозорість управлінського обліку та сприяє більш раціональному використанню основних засобів.

ВИСНОВКИ

1. Основні засоби є однією з ключових категорій майна підприємства, що безпосередньо впливає на його виробничу діяльність та економічну стійкість. Сутність основних засобів полягає у їх здатності забезпечувати довгострокове функціонування підприємства, створюючи технологічну, виробничу та економічну основу господарської діяльності. Вони становлять матеріальну базу підприємства, визначають його виробничий потенціал та відіграють ключову роль у досягненні стратегічних цілей розвитку. Правильне групування основних засобів дозволяє підприємству чітко структурувати власні ресурси, визначати їхню роль у виробничому процесі та формувати обґрунтовані управлінські рішення. Класифікаційні ознаки основних засобів визначаються потребою забезпечити їх правильне визнання, оцінку та облік залежно від функціонального призначення, способу використання й терміну служби. Таке розмежування дає змогу формувати достовірну інформацію для управління та контролю ефективності використання активів.

2. Облік та контроль основних засобів відіграють надзвичайно важливу роль у системі управління будь-яким підприємством, оскільки вони забезпечують комплексне управління матеріальними активами, які є основою для здійснення виробничої діяльності. Основні засоби становлять значну частину майна підприємства, і їх ефективне використання безпосередньо впливає на фінансові результати, конкурентоспроможність і загальний рівень розвитку компанії. Саме тому належний облік і контроль основних засобів є необхідними елементами для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Роль обліку та контролю основних засобів у системі управління підприємством є комплексною і багатогранною і та полягає в забезпеченні достовірної й своєчасної інформації про їх наявність, стан, рух і вартість. В управлінській системі облік і контроль основних засобів формують інформаційне підґрунтя для стратегічних і оперативних рішень.

3. Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів в Україні забезпечує комплексний підхід до ведення бухгалтерського обліку, контролю за рухом і станом активів, планування їх використання та формування достовірної фінансової інформації. Нормативне регулювання обліку і контролю основних засобів узагальнено у законах, стандартах бухгалтерського обліку та методичних рекомендаціях на загальнодержавному рівні, а також внутрішніх розпорядчих документах на рівні підприємства. Ця система регулювання створює правову основу для ефективного управління основними засобами, сприяє раціональному використанню ресурсів і підвищує рівень прозорості та надійності діяльності підприємства як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

4. Приватне підприємство «АГРО ДІМ-К» Синельниківського району Дніпропетровської області є суб'єктом аграрного бізнесу з 2006 року. Організаційна структура ПП «АГРО ДІМ-К» є багатокомпонентною системою, що поєднує виробничі, технічні, управлінські та забезпечувальні підрозділи. Аналіз показників діяльності ПП «АГРО ДІМ-К» за період 2020-2024 рр. дає змогу зробити висновок про поступальний розвиток досліджуваного підприємства. Фінансові результати підприємства загалом позитивні, хоча з коливаннями прибутковості, які вказують на потребу в посиленні контролю за витратами та удосконаленні цінової політики для стабілізації рентабельності. Аналіз фінансової стійкості засвідчує зміцнення власного капіталу і зниження залежності від зовнішніх джерел, що створює надійний фундамент для довгострокового розвитку і підвищення інвестиційної привабливості.

5. Бухгалтерія ПП «АГРО ДІМ-К» складається з п'яти працівників, серед яких головний бухгалтер виконує координаційну та контрольну функції, відповідаючи за правильність ведення обліку та своєчасність звітності. Для автоматизації та спрощення облікових процесів підприємство використовує програмне забезпечення «BAS Бухгалтерія» та сервіс «M.e.doc», що дозволяє ефективно реєструвати, систематизувати та

аналізувати первинні документи, вести облік руху активів і зобов'язань та забезпечувати електронний обмін звітними документами. Комплексний підхід до організації облікової роботи в ПП «АГРО ДІМ-К», де поєднуються чіткий розподіл обов'язків, автоматизація процесів та ефективна комунікація, дозволяє аграрному підприємству підтримувати високий рівень фінансової дисципліни, оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі і забезпечувати надійне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

6. В ПП «АГРО ДІМ-К» комп'ютерна програма «BAS Бухгалтерія» виступає ключовим інструментом обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами, сприяючи підвищенню ефективності роботи підприємства та його фінансової стійкості. Поєднання первинних документів, синтетичних рахунків та аналітичних регістрів формує повний цикл облікового відображення, що дозволяє не лише точно фіксувати фактичні операції, а й здійснювати оперативний контроль за рухом, технічним станом і ефективністю використання кожного об'єкта. Завдяки автоматичному формуванню кореспонденції рахунків та розгалуженій системі аналітики програма створює достовірну базу для управлінських рішень, планування інвестицій, оптимізації витрат на утримання та оновлення активів. Облік основних засобів у системі «BAS Бухгалтерія» забезпечує цілісну, послідовну та глибоко структуровану інформаційну підтримку процесу управління майном підприємства.

7. Вважаємо за необхідне впровадження комплексного підходу до організації облікових процесів на підприємстві. Впровадження автоматизованих інструментів та розширення функціональних можливостей підсистеми обліку дозволяє значно підвищити оперативність і точність відображення даних про активи. Інтеграція обліку основних засобів з іншими модулями «BAS Бухгалтерія» забезпечує своєчасну синхронізацію інформації, що сприяє коректному контролю за місцями зберігання, ремонтними операціями та витратами на модернізацію. Оптимізація

аналітичних параметрів і довідників дозволяє отримувати більш детальну та структуровану інформацію для управлінського аналізу. Автоматизація формування звітності забезпечує швидкий доступ до ключових показників ефективності використання активів і підтримує прийняття обґрунтованих рішень. Одночасно удосконалення процесів планування та прогнозування дозволяє підприємству більш раціонально планувати капітальні інвестиції та строки оновлення обладнання. У цілому, реалізація запропонованих напрямків створює умови для ефективного управління основними засобами, підвищує прозорість облікових процесів та сприяє оптимізації використання ресурсів підприємства.

8. Впровадження управлінського звіту про рух основних засобів створює важливий інструмент для підтримки прийняття оперативних та стратегічних рішень на підприємстві. Такий звіт дозволяє систематизувати інформацію про стан, рух і ефективність використання активів, що забезпечує своєчасний контроль та аналіз ключових показників. Завдяки інтеграції з обліковою системою, процес збору і обробки даних стає максимально автоматизованим, що знижує ризик помилок і підвищує прозорість обліку. Використання звіту дозволяє більш раціонально планувати витрати на ремонт, модернізацію та оновлення основних засобів, а також оцінювати ефективність роботи підрозділів і центрів відповідальності. Крім того, наявність аналітичної інформації у зручному форматі сприяє обґрунтованому прийняттю управлінських рішень щодо оптимізації ресурсів та підвищення продуктивності підприємства. У підсумку, такий звіт стає логічним продовженням заходів з удосконалення обліку, поєднуючи точність бухгалтерської інформації з потребами управління.

9. Контрольні процедури щодо основних засобів в ПП «АГРО ДІМ-К» є невід'ємною частиною системи управління активами і спрямовані на забезпечення збереження майна, ефективного використання ресурсів та відповідності обліку нормативним вимогам. Контрольні процедури щодо основних засобів в «АГРО ДІМ-К» охоплюють увесь життєвий цикл активів

– від придбання та введення в експлуатацію до використання, обліку зносу, переміщення та списання. Вони спрямовані на забезпечення збереження майна, оптимізацію використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва та формування достовірної облікової інформації, необхідної для управлінських рішень. Комплексність і системність таких процедур є ключовою умовою успішного функціонування аграрного підприємства та підтримки його фінансової стабільності.

10. Аналітичний інструментарій системи контролю основних засобів на підприємстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління матеріально-технічною базою. Динаміка руху основних засобів ПП «АГРО ДІМ-К» за 2020–2024 рр. свідчить про поступове зростання їх загальної вартості, хоча темпи оновлення та вибуття протягом періоду були нерівномірними. Загальна тенденція характеризується модернізацією та омолодженням основних засобів, однак з ознаками уповільнення інвестиційної активності наприкінці періоду. Основними причинами цих змін є скорочення надходжень нової техніки, стабільне, але відносно високе вибуття старих активів, а також недостатньо інтенсивне оновлення парку, що відображається у високих темпах зносу та зниженні придатності. У цілому, динаміка свідчить про поступове старіння основних засобів і необхідність планування стратегічних заходів для їх оновлення та підтримки функціональної придатності.

11. Для удосконалення системи управління основними засобами на підприємстві пропонуємо для впровадження аналітичний звіт про ефективність використання основних засобів, який стане вагомим інструментом для управління технічним потенціалом агропідприємства. Звіт призначений для аналізу фактичного використання техніки, виявлення неефективних або надлишкових активів, прийняття рішень щодо їх перерозподілу, модернізації чи вибуття, а також для оцінки фінансової віддачі від кожної одиниці техніки. У звіті узагальнюються ключові показники — кількість фактично відпрацьованих годин, потенційно можливий час роботи,

коефіцієнт завантаження та величина доходу, що припадає на одну гривню вартості активу. Таке аналітичне наповнення дозволяє керівництву підприємства бачити, які основні засоби забезпечують максимальний внесок у виробничий процес, а які — навпаки, практично не приносять користі та створюють додаткове навантаження на витрати.

12. Запропонований алгоритм контролю основних засобів у поєднанні з відомістю контролю забезпечує системний підхід до оцінки технічного парку підприємства. Використання планових та фактичних показників, а також фіксація відхилень дозволяють не лише відстежувати реальний стан і завантаження техніки, а й своєчасно виявляти проблеми в організації робіт чи технічному обслуговуванні. Поєднання даних про фактичну наявність, технічний стан, оформлення документів, коефіцієнт завантаження та витрати на одиницю вартості формує цілісну картину ефективності використання активів. Такий підхід дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо ремонту, заміни, оптимізації графіків роботи або перегляду потреби у певних видах техніки. Виявлення відхилень від плану підсилює контрольну функцію та дозволяє оперативно реагувати на відхилення від виробничих цілей. Загалом алгоритм і відомість контролю забезпечують прозорість, підвищують точність управлінського обліку та сприяють раціональному використанню основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Р. В., Воронко Р. М., Редченко К. І. Облікове забезпечення системи управління основними засобами підприємства: організаційний аспект. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. № 70. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1277/1204>
2. Бондаренко Н. М., Шачаніна Ю. К. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на вітчизняних підприємствах та шляхи його вдосконалення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. № 23(3). С. 119-122. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/3/30.pdf
3. Вагонова О. Г., Госалов Ю. С. Інноваційні аспекти класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 1. С. 29-36. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/5404/5457/12236>
4. Васільєва Л.М., Скінтеяну О.І. Теоретичні основи обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах. Молодий вчений. 2016. №12.1 (40), грудень. С. 665-667. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/156.pdf>
5. Гороховець Ю. А., Гринь В. П., Пушкарь І. В., Кльоц А. К. Роль бухгалтерського обліку основних засобів в управлінні підприємством. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2024. № 10 (323). С.30-35. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/323/pdf/30-35.pdf>
6. Даценко Г.В., Гладій І.О., Майстер Л.А. Необоротні активи підприємства: проблеми організації обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 10. С. 25-29. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3700/3735>

7. Дорош Н. І., Фесай М. О. Методологічні аспекти оцінки аудитором внутрішнього контролю на підприємстві. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. Щоквартальний збірник наукових праць. 2018. № 1–2. С. 68–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2018_1-2_9
8. Дудчик О. Ю., Сальникова Т. В. Сучасний стан та особливості відтворення необоротних активів підприємств України. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С. 79–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2020_4_15
9. Ємчук Н.О. Сучасні підходи до обліково-аналітичного забезпечення контролю за основними засобами в системі управління підприємством. Матеріали VI Всеукраїнської науково - практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти» (27 листопада 2025 р., м. Дніпро). УДУНТ.
10. Єршова Н.Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємств: стратегічний аспект. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 14. С. 894-904. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/128.pdf
11. Зінченко О.В. Кептя В.В. Методичний аспект обліку основних засобів та їх роль за сучасних умов господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Випуск 6 (17). С.664-673. URL: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/17_2018/117.pdf
12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2019 № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
13. Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія:

- економіка та управління. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03>
14. Колісник О.П., Поліщук М.С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С. 1282-1289. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf
15. Колісник Т.А., Буднікова І.С., Шмиголь Н.М. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 5(10). С. 229-234. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/41.pdf
16. Космина Л. Удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів в сучасних умовах господарювання. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2019. №11. URL: <https://nauka-online.com/publications/economy/2019/11/udoskonalennya-buhgalterskogo-obliku-osnovnih-zasobiv-v-suchasnih-umovah-gospodaryuvannya/>
17. Костюнік О.В., Наконечна А.А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск 21. Частина 1. 2016. С.177-180. URL: http://ej.kherson.ua/journal/economic_15/2/43.pdf
18. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 104-110. URL: <https://khges.kname.edu.ua/index.php/khges/uk/article/view/5407>
19. Кравченко М. В., Дроздова Ю. А. Складові управління процесом обліку основних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 164-167. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_1_2017ua/35.pdf
20. Кравченко О.В., Селезньова О.В. Стан розвитку обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах та напрями їх

- удосконалення. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2022. № 2. С. 9-16.
URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/2_2022/1.pdf
21. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21-22. С. 106-111. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7216&i=17>
22. Любина К., Сисоєва І. Контроль ефективності використання основних засобів. Матеріали конференцій МНЛ (18 жовтня 2024 р., м. Київ). 2024. С.77–79. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/1238>
23. Лютова Г. М., Атамась О. М. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Фінансовий простір. 2018. № 3. С. 147-157. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/download/176562/176328/0>
24. Макаренко А. П., Курсон О. О. Удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/11.pdf
25. Макаренко А. П., Шама М. В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. Агросвіт. 2020. № 2. С. 30–37. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.2.30>
26. Маланкевич В., Чубай В. Аналіз та внутрішній контроль операцій з основними засобами: проблеми та способи їх вирішення. Економіка та суспільство. 2023. №58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-20>
27. Меліхова Т. О., Білоконь М. Ю. Удосконалення документування обліку та контролю капітальних та поточних ремонтів основних засобів для поліпшення фінансового обліку та аудиту. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 21. С. 38-43. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2377/2413>
28. Меліхова Т. О., Гребенюк О. В. Удосконалення методичних підходів до аудиту надходження основних засобів для підвищення рівня

- економічної безпеки підприємства. Економіка та держава. 2020. № 1. С. 27-32. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4482&i=4>
29. Меліхова Т. О., Романенко К. В. Удосконалення організації бухгалтерського процесу та методики аудиту вибуття основних засобів в обліку суб'єктів малого підприємництва. Ефективна економіка. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9445>
30. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03>
31. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів: Наказ Міністерства Аграрної політики України від 27.09.2007 № 701. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0701555-07#Text>
32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до формування фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text>
34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>
35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
36. Оляднічук Н., Кучеренко Т., Іванова Н., Підлубна О. Удосконалення документального забезпечення обліку основних засобів. Міжнародний

- науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2019. № 5. С. 65-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_5_10
- 37.Павелко О. В., Романець О. В., Чабар Ю. О. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2021. №4 (96). С. 245 -267. URL: <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/ve4202120/1031>
- 38.Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 18. С. 994- 1001. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf
- 39.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4185.html
- 40.Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- 41.Подмешальська Ю. В., Троян О. В., Біла Л. В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 2. С.64-70. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6482&i=9>
- 42.Покиньючерда В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 17. С.5-11. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2018/3.pdf
- 43.Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
- 44.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

45. Прохорова Л., Фостійчук А. Актуальні проблеми удосконалення управлінського обліку основних засобів в сучасних умовах за використанням інформаційних технологій. Молодий вчений. 2020. Вип. 1 (77). С. 6-11. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1031>
46. Радіонова Н. Й., Радіонова Н. Й., Михайлюк О. В. Організація внутрішньогосподарського контролю основних засобів на підприємствах України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 14 (54). С. 37-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_14_10
47. Радіонова Н. Й., Чучкевич Д. Ю. Дослідження впливу міжнародних стандартів на трансформацію обліку основних засобів підприємств. Ефективна економіка. 2024. №8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/download/4445/4480/10255>
48. Рибалко О.М., Уколова О.Г. Шляхи удосконалення організації обліку основних засобів. Міжнародний мультидисциплінарний науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки». 2019. №7. Листопад. С.19-22. URL: https://www.researchgate.net/publication/337044363_SLAHI_UDOSKONALENNA_ORGANIZACII_OBLIKU_OSNOVNIH_ZASOBIV
49. Степаненко В.О. Організація внутрішнього контролю операцій з основними засобами. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 51. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2512/2430>
50. Степаненко О. І. Документування операцій у процесі експлуатації основних засобів підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 86-94. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_3_2019ua/18.pdf

- 51.Ткаченко О., Шатрава А. Сутність та класифікація необоротних активів в контексті їх обліку. Економіка та суспільство. 2024. № 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-128>
- 52.Феофанова І., Антонова О. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений. 2020. №11 (87). С. 205-208. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/129>
- 53.Чередніченко Ю.В, Штулер Г.Г. Нормативно-правові засади обліку та аудиту основних засобів підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2020. №4 (226). С. 65- 69. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/07/4.20_topic_Cherednichenko-Y.V.-Shtuler-G.G.65-69.pdf
- 54.Чернецька О.В., Декет Л.В., Ємчук Н.О. Інформаційна взаємодія суб'єкта господарювання з контролюючими органами у контексті обліку та управління бізнес-процесами. Ефективна економіка. 2025. №11. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8217/8349>
- 55.Череп О. Г., Приходько В.А. Шляхи покращення ефективності використання основних засобів підприємства ПРАТ «Прилуцький хлібозавод». Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 2. С.200-204. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/08/2021-2-en-36.pdf>

Додаток А

Нормативне регулювання обліку і контролю основних засобів

Нормативний акт	Коротка характеристика в контексті управління підприємством
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Закріплює основні принципи обліку та фінансової звітності, забезпечує формування достовірної інформації про основні засоби для прийняття управлінських рішень щодо їх раціонального використання, відтворення та оновлення.
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Визначає структуру фінансової звітності, що забезпечує керівництво повною інформацією про вартість, рух і стан основних засобів для аналізу їх ефективності.
НП(С)БО 7 «Основні засоби»	Регламентує порядок визнання, оцінки, амортизації, вибуття основних засобів. Забезпечує єдиний підхід до обліку матеріальних ресурсів, необхідний для ефективного управління ними.
НП(С)БО 14 «Оренда»	Установлює правила обліку орендованих основних засобів. Дозволяє менеджменту аналізувати економічну доцільність оренди та її вплив на фінансові показники підприємства.
НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність»	Визначає порядок класифікації та оцінки необоротних активів, у тому числі основних засобів, призначених для продажу. Дозволяє менеджменту приймати рішення щодо ефективного виведення основних засобів з експлуатації та оптимізації активів підприємства
НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»	Описує механізм визначення зменшення корисності основних засобів. Дає змогу оперативно реагувати на погіршення їхньої ефективності й планувати оновлення або виведення з експлуатації.
Податковий кодекс України	Регулює порядок податкової амортизації, групування основних засобів, віднесення витрат на їх утримання. Має важливе значення для податкового планування та оптимізації фінансових результатів підприємства.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів (Наказ Міністерства фінансів України №561)	Містять практичні вказівки щодо організації обліку основних засобів, оформлення первинних документів і ведення облікових реєстрів. Підвищують якість обліку та контроль, що забезпечує достовірність даних для управління.
Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів (Наказ Мінагрополітики України №701)	Визначають порядок використання уніфікованих спеціалізованих форм первинних документів (акти приймання-передачі, списання, введення в експлуатацію тощо). Забезпечують стандартизацію первинної інформації, що важливо для якісного контролю та управління основними засобами.
Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань	Регламентує порядок проведення інвентаризації. Забезпечує контроль за фактичною наявністю, станом і збереженням основних засобів, що є ключовим для достовірності обліку та управлінських рішень.